

katsaus

KRIITTINEN KORKEAKOULU

4·1990

KARI E. TURUNEN	3	Vapaus
LIISA HAMARILA	5	Lapsi — mielikuvat ja kuvat
SIMO SKINNARI	9	Koulutuksen arvot
MATTI LUOMA	15	Uskontopluralismi ja New Age
TAPIO KAITAHARJU	18	Ihmisen kokonaisuus parantumisessa
KARI E. TURUNEN	22	Kasvatuksen ihmiskuva
RAIMO TUOMAINEN	28	Onko meitä liialti vai liian vähän

JULKAISIJA Kriittinen korkeakoulu ry.

TOIMISTO Kasarmikatu 19, 00130 Helsinki
Avoinna 9—16
Puhelin 624 977
Postisiirtotili 715 56-0

TOIMITUS Kari E. Turunen, päätoimittaja
Asta Haapalainen, toimitussihteeri
Sini Piippo, toimittaja

TAITTO Rea Lemström

TILAUKSET 100 mk/vuosi, 6 numeroa vuodessa

IRTONUMEROT 20 mk, Kriittisen korkeakoulun toimisto,
Akateeminen kirjakauppa, Suomalainen Kirjakauppa,

ILMOITUKSET 1/1 sivua 900 mk, 1/2 sivua 500 mk, 1/3 sivua 350 mk

PAINO Painotalo MIKTOR Helsinki

KRIITTINEN KORKEAKOULU perustettu vuonna 1968
sitoutumaton, valtion tukema koulutus- ja kulttuurikeskus
aikuisena kasvamisen mahdollisuuksia
myös ammatillisesti suuntautunutta koulutusta
erilaisia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
aatteiden, oppien ja mielipiteiden kohtaamista

SIHTEERISTÖ Esko Paakkola (yleissuunnittelu)
Asta Haapalainen (tiedotus, INKA)
Liisa Kiesiläinen (kasvatuskulttuuri)
Terttu Lemström (toimisto, INKA, näyttelyt)
Sini Piippo (esitelmä- ja keskustelutilaisuudet, kolumnipalvelu)
Keijo Tahkokallio (sapattikoulutus)

JOHTOKUNTA Johtaja Tapani Sihvola (puheenjohtaja), kansanedustaja Arja Alho, yhdyskuntatyöntekijä Päivi Anunti, toimitusjohtaja Veli Matti Autio, filosofian lisensiaatti Markku Graae, kasvatustieteen kandidaatti Kauko Komulainen, professori Erkki Lähde, kirjailija Matti Paavilainen, kansanedustaja Sirpa Pietikäinen, yhteiskuntatieteiden lisensiaatti Kari E. Turunen

Kriittisen korkeakoulun jäsenmaksu 50 mk/ ainaisjäsenmaksu 400 mk

Katsauksen artikkelien osittainen lainaaminen on sallittua, mikäli lähde mainitaan.

VAPPAUS

Vapaus on ongelmallinen käsite. On vaikea tietää, onko se arvo, ihanne, arvostus vai vain sisäinen paine. Esimerkiksi totuus näyttää selvästi arvolta, suvaitsevaisuus ihanteelta, oppineisuutta arvostetaan ja seksuaalisuus on sisäinen paine.

Vapaus paineena

Jos vapautta tarkastellaan sisäisenä paineena, on sen kuva tällöinkin monitahoinen. Aivan alkuperäisesti vapauden paineen voi ajatella liittyvän minuuteen. Minuudessa voisi nähdä elävän jopa sisäsyntyisen paineen olla vapaa. Kuitenkaan mitään tyhjää, abstraktia vapautta ei voine ajatella.

Vapaudella täytyy olla jotain ainesta. Tällaisen aineksen voivat muodostaa yksilön omat yllykkeet. Ei vain omat henkilökohtaiset halut, vaan — yksinkertaistaen — ihmisen halu päättää omista asioistaan. Tosin kun yksilö päättää omista asioistaan — harjoittaa siis omaa valtaa elämänsä suhteen — hän sivuaa toisia ihmisiä ja tällöin astuu usein toisten vallan alueelle. Oma valtani, oma otteeni elämästä ja omat käsitykseni törmäävät toisten vastaaviin. Saatetaan jopa taistella siitä, kenen vapautta tällöin noudatetaan.

Vapaus yhteiskunnallisena ihanteena

Vapaus käsitettynä puhtaaksi ihanteeksi lähtee sekä toisen persoonan koskemattomuuden vaatimuksesta että suvaitsevuuden ihanteesta. Mitkään ihanteet eivät ehkä koskaan täysin toteudu. Jotkin muut arvot, ihanteet tai arvostukset voivat painaa esimerkiksi vapauden ihanteen syrjään. Kahden ihmisen päämäärät voivat joutua ristiriitaan, ja tällöin jommankumman tai molempien vapautta rajoitetaan, vapaaehtoisesti, välttämättömyydestä tai pakolla. Tietyt toimet katsotaan äärimmäisessä tapauksessa rikollisiksi ja yksilön vapautta rajoitetaan radikaalisti.

Vaikka elämässä joudutaan ristiriitoihin, ei silti vapauden ihanteesta — niin kuin ei monista muistakaan ihanteista — ole syytä luopua. Paradoksaalisesti lait ja muut käyttäytymissäännöt näyttävät rajoittavan vapautta, mutta useimmiten ehkä kuitenkin — liberaalissa yhteiskunnassa — lisäävät vapautta. On siis ikään kuin tavoiteltava vapauden maksimia. Tätäkin monien muiden ihanteiden rajoittamana ja ohjaamana.

Vapaus ja tehokkuus

Liberaali kapitalismi — sinänsä hyvin ristiriitainen ilmiö monien ihanteiden näkökulmasta — on osoittanut suhteellisen tehokkuutensa. Vapaus voi siis luoda tehokkuutta. Tämän täytyy johtua ihmisen olemuksesta. Ihmisessä elää painetta muodostaa itse käsityksensä, hoitaa omat asiansa itselleen parhain päin, uskoa itseensä jne. Ihmisellä — ja yhdessä ihmisillä — on siis tarpeita sekä ideoita ja näkemyksiä niiden tyydyttämiseen. Näin syntyy elävää dynamiikkaa, jossa parhaimmillaan olemassaolevat vaihtoehdot sekä löytyvät etä pääsevät toteutumaan.

Keskusjohtoisuus on tavan takaa osoittanut sokeaksi elämän kehityksen ja vaatimusten suhteen. On aina ihmisiä, jotka älyvät varautua tulevaisuuteen, omaksuvat uusia aatteita ja kehityssuunita. Nämä ovat se reservi, jolla uuteen ja yllättävään tulevaisuuteen varustaudutaan. Joukossa voi olla virheosumia, mutta ei keskusjohtoista totaalista harha-askelta. Siksi yhteiskunnassa täytyisi vallita myös luovaa kaaosta ja omaperäistä yrittämistä. Kansalaisten vapaus — heidän pyrkimystensä, näkemystensä ja ideoidensa kunnioittaminen — ei siis ole vain ihanteellista vaan myös erittäin käytännöllistä.

Meidän oma yhteiskuntamme stalinistinen piirre on näkynyt ehkä selvimmin siinä pakkotavassa otteessa, millä koulunuudistuksia on toteutettu parin viime vuosikymmenen ai-

kana. Aikaisemmin kouluja perustettiin suurelta osin kansalaisaloitteista, nyt ne puristettiin valtiovallan luomaan malliin paljon välittämättä kasvattajien tai vanhempien käsityksistä. Halu oli pakottaa kaikki yksimielisiksi. Siinä onnistuttiin ja nyt on vaikea opettaa ihmisiä uudestaan vapaaseen maailmaan, huolehtimaan omista asioistaan. Eikö kasvatuksenkin voisi vapauttaa kansalaisten vapauden sfääriin, jotta olisimme paremmin varustautuneet tulevaisuuden yllätyksiin?

Henkilökohtainen vapaus

Jos tarkastelen vapautta itsessäni, itseni suhteen, itseäni nähden, on pakko ajatella, että vapaus perustuu johonkin. Se ei siis voi olla tyhjä kyky. Vapaus ei mielestäni voi perustua muuhun kuin arvoihin. Tärkeimmät arvot — ehkä ainoat varsinaiset arvot — ovat totuus, kauneus ja hyvyys. Vain jatkuvasti pyrkimällä niihin, voi ajatella, että minuus säilyttää suhteellisen vapautensa, vaikka monet kiinnikkeet ja harhat ajoittain sitovatkin ihmistä.

Vapautta rajoittavat minussa itsessäni monet sokaisevat tekijät, jotka ovat usein kiinteässä yhteydessä sosiaaliseen todellisuuteen. Osa siteistä tuntuu elämän välttämättömyyksiltä, mutta osa johtuu pelkästään siitä, ettemme jaksa seurata arvoja, vaan sopeudumme mielellämme siihen, mistä sosiaalisessa maailmassa palkitaan. Piinallista on usein yrittääkään olla hereillä ja seurata sisäistettyjä arvoja. Ajelehdimme muiden mukana.

Vapaus ei siis ole arvo, vaan perustuu — viimekädessä — arvoihin. Tällöin arvot on käsitettävä niin, niihin voidaan suuntautua, mutta niitä ei voi lopullisesti saavuttaa. Lopullisesti saavutettu arvo ei takaa vapautta, vaan kumoaa sen vähin erin.

KET

YKSILÖNÄKÖKULMA

Mikä on yksilönäkökulma?

"Mielestäni koko ihmiskunnan toivo on siinä, että ihmisen luopuu järjetömästä tieteellisteknisestä kilpailustaan, oppii hillitsemään itseään ja ottaa vastuun koko luonnon tulevaisuudesta. Ihmisen on ihmistyttävä ja alettava ohjata teknosysteemiään niin, että se muuttuu luonnon tuhoajasta sen auttajaksi"

Matti Hyryläinen
DI

Kuka päättää erään esityksensä maailman kohtalosta näihin kauniisiin sanoihin? Paavo Väyrynen? Pekka Kuusi? G. H. von Wright? Henryk Skolimowski? Bertrand Russel?

Ei kukaan heistä, ainaakaan sanatarkasti, sillä keksin edellisen "lainauksen" tähän vain esimerkiksi nykyisestä kaunopuheisuudesta. Tosin luulen, että mainitut henkilöt olisivat hyvinkin voineet jossain yhteydessä sanoa näin. Luulisin myös, että "lainaus" kuvaa useiden ihmisten tunteja. Tällaisia sanoja näytetään pitävän yleisesti viisaina.

Olisiko näillä sanoilla järeämpi painoarvo, jos ne olisivat olleet vaikkapa von Wrightin oikeita sanoja? Olisiko niissä esitetty viesti todempi, jos vaikkapa Russel olisi sen jo aikanaan esittänyt?

Auktoriteettinäkökulmasta katsottuna: kyllä. Tästä näkökulmasta asiat ovat sitä painavampia ja todempia, mitä suurempi auktoriteetti ne esittää. Eikä auktoriteettinäkökulma ole ihmisille kovin vieras. Esimerkiksi tavallinen tapa suhtautua kirjallisiin esityksiin on ensin katsoa kuka on kirjoittaja ja sen mukaan päättää, lukeeko esityksen vai ei.

Yksilönäkökulmasta katsottuna vastaus on ei. Tästä näkökulmasta asioiden järjestyys ei riipu siitä, kuka

ne esittää, vaan siitä, mikä yhteys niillä on todellisuuteen. Yksilöllinen yksilö on kiinnostunut jokapäiväisistä realiteeteista. Häntä auttaa asioiden tietäminen, ei se, että auktoriteetit ovat niistä jotain mieltä.

Entä olisivatko lainauksessa esitetyt ajatukset merkittävämpiä ja oikeampia, jos tavallisten ihmisten enemmistö olisi niistä samaa mieltä?

Enemmistönäkökulmasta katsottuna: kyllä. Tämän näkökulman mukaan ajatukset muuttuvat sitä oikeammiksi mitä suurempi joukko ihmisiä on samaa mieltä. Eikä tämäkään näkökulma ole ihmiselle vieras. Erityisesti yhteiskunnalliset ajatukset leimataan realistisiksi eli toteutettavuuteen nähden oikeiksi ensisijaisesti sen perusteella voivatko ne saada taakseen enemmistön tuen.

Yksilönäkökulmasta katsottuna vastaus on ei. Yksilön mielestä tietty ajatus on oikein tai väärin sen perusteella, millaisia tuloksia sen käytäntöön soveltaminen aikaansaa. Jos jonkun ajatuksen soveltaminen ei johda hedelmällisiin tuloksiin, yksilön näkökulmasta ajatus on väärä vaikka kaikki enemmistöt pitäisivät sitä oikeana.

Yksilönäkökulma on vastakkainen sekä auktoriteettinäkökulmalle että enemmistönäkökulmalle.

Ratkeavatko ongelmat — ohjauksella ja kontrollilla?

Edellä esitetty on itsestään selvää — eikä vain — ja jokaiselle on yksilönäkökulma lähin. Eihän meistä kukaan pidä asiallisena uskoa auktoriteettien eikä enemmistöjen oikeassaoloon — muissa kuin niissä asioissa, joissa ne mielestämme ovat oikeassa.

Mutta nyt tullaan toiseen kysymykseen. Esittääkö edellä esitetty "lainaus" sinänsä järkevää ajatusta? Sisältääkö tällainen mielipide sittenkään viisaita sanoja?

Auktoriteetti- ja enemmistönäkökulmista katsottuna vastaus on positiivinen. Näillä arvioilla kyseessä on hyvä puheenvuoro; auktoriteetin — kenen hyvänsä — ja enemmistön mielestä suuri osa nykyisistä ongelmista voitaisiin poistaa, jos vain kaikki ihmiset ajattelisivat yhtä kauniisti.

Yksilönäkökulmasta katsottuna asia ei ole näin. Yksilön kannalta alun kaunopuhe sisältää tarkasti lukien ainesta, joka ohjaa mielenkiinnon väärään suuntaan.

Yksilö on kiinnostunut yksityiskohdista. Keitä tarkoitetaan ihmisellä? Kun joku sanoo, että ihmisen on luovuttava kilpailusta, tarkoitaako hän myös itseään ja vertaisiaan? Sanooko hän näin hävitäkseen informaatikilpailussa vai menestyäkseen siinä; sanooko hän näin hävitäkseen rahaa vai ansaitakseen sitä? Tuskin hän itseään ja vertaisiaan tarkoittaa. Hän tarkoittaa muita ihmisiä ja muita ryh-

miä. Heidän olisi pitäydyttävä pienempään ääneen ja toimeentuloon.

Kun joku sanoo, että ihmisen on alettava ohjata teknosysteemiään, keiden on alettava ohjata ja mitä? Tuskin hän tarkoittaa sitä, että tavallisten yksityisten kansalaisten tieteellistä ja taloudellista ohjausvaltaa jotenkin lisättäisiin ja asiantuntijaryhmien valtaa vähennettäisiin. Hän tarkoittaa tietysti päinvastaista: ihmisten olisi uskottava vielä enemmän tieteellisiin auktoriteetteihin ja heidän olisi hyväksyttävä vielä auliimmin poliittisten johtajien taloudelliset näkemykset.

Kun joku sanoo, että ihmisen on opittava jotain, yksilö kiinnostuu asiasta: mikä on se tieto tai taito, joka on opittava ja miten oppiminen suoritetaan. Kun opittavana asiana on itsehillintä, kuka on opettaja ja kuinka opitaan? Rikkaatko opettavat köyhiä vaatimattomuuteen?

Epämääräisillä toiveilla ei päästä hedelmällisiin vastauksiin. Yksilö, joka pyrkii vähentämään auktoriteettien ja enemmistöjen valtaa, ei koskaa esittäisi tässä "lainauksessa" esitettyjä ajatuksia.

On huomattava, että esitetty "lainaus" ei oikeastaan esitä vastausta vaan kysymyksen: "Eikö nykyiset ongelmat olisi ratkaistava ohjauksella ja kontrollilla?" Kysymys määrää näkökulman ja samalla se rajoittaa mahdollisten vastausten alan. Vastausten ala rajoittuu siihen, millaista ohjausta ja kontrollia olisi lisättävä. Ulkopuolelle jää koko se ala, jolla erilaiset ohjaukset ovat ohjanneet kehitystä väärään suuntaan ja vas-

tauksena olisi, millaista ohjailua ja kontrollia olisi vähennettävä.

Vastauksista on yleensä helppo huomata, mitä näkökulmaa ne edustavat. Kysymyksistä se ei aina heti selviä. Kuitenkin juuri oikeat kysymykset ovat tärkeitä.

Auktoriteetti- ja enemmistönäkökulmat kysyvät: mitä määrätään, kasvatetaan ja hillitään?

Yksilönäkökulma kysyy: millaiseksi maailma muuttuisi, jos ihmiset vähentäisivät auktoriteetti-uskoaan ja ryhmäajatteluaan? Millaisesta ohjauksesta ja kontrollista voisimme silloin luopua? Ja miten tämä kaikki vaikuttaisi siihen kuormitukseen, jonka ihmiset aiheuttavat luonnolle?

Asuuko luovuus yksilössä vai massassa?

Kunnallisvaalien ohessa käytiin keskustelua demokratiasta. Verraten yleinen mielipide oli: demokratian kannalta on huolestuttavaa, kun äänestysprosentti jää alhaiseksi. Ensimmäisen tärkeää ei ole ketä äänestää, tärkeää on että äänestää. Mitä aktiivisemmin ihmiset ottavat kantaa asioihin ja äänestävät sitä parempi.

HS 15.2.1988 pieni uutinen maailman ihmisistä: Kalifornian yliopistossa on tutkittu ihmisten aivoja älykkyystestin aikana. Tulokseksi tuli: mitä parempi suoritus sitä vähemmän aivot toimivat. "Vaikka voisi olettaa, että hyvin pärjäävän aivot 'työskentelevät enemmän' kuin niiden jotka suoriutuivat testistä heikommin, testimme osoittavat päinvastoin" pro-

fessori Haier sanoi.

Mikä on äänestämisen tarkoitus? Rationaalisen tehtävän kannalta katsoen se oli tässä ajankohtaisessa tapauksessa kunnanvaltuutettujen valinta. Olisivatko valtuutetut jääneet valitsematta, jos äänestysprosentti olisi ollut vielä matalampi? Eivät tietenkään. Äänestysprosentti olisi saanut olla vaikka yksi ja tämä tehtävä olisi tullut hoidettua.

Oltaisiinko saatu eri valtuutetut, jos äänestäminen olisi ollut vähäisempää? Mikäli äänestysaktiivisuus olisi jakautunut samalla tavalla eri henkilöitä äänestäneiden välillä, lopputulos olisi ollut sama.

Entä jos äänestysvilkkaus olisi ollut heikko, äänet olisivat jakautuneet epätasaisesti ja oltaisiin saatu eri valtuutetut, oltaisiinko saatu huonommat? Tähän kysymykseen ei ole yksiselitteistä vastausta. Joidenkin mielestä oltaisiin saatu paremmat, joidenkin mielestä huonommat. Jos ajatellaan asiaa yhteisen tulevaisuuden kannalta, joudutaan arvailuihin, jotka menevät useimmin harhaan kuin osuvat kohdalleen.

Tehtävän erinomaiseen suoriuttamiseen ei siis tarvita korkeaa äänestysprosenttia itse asiassa mitä suurempi show vaaleista tehdään ja mitä tärkeämpänä ihmiset vaaleja pitävät, sitä enemmän energiaa kuluu samaan tulokseen päätymisessä ja sitä tehotomampi koko prosessi on.

Eivät korkeaa äänestysprosenttia toivovat suinkaan ole kiinnostuneita siitä, kuinka rationaalisti yhteiskunnalliset tehtävät hoituvat. He ovat kiinnostuneita

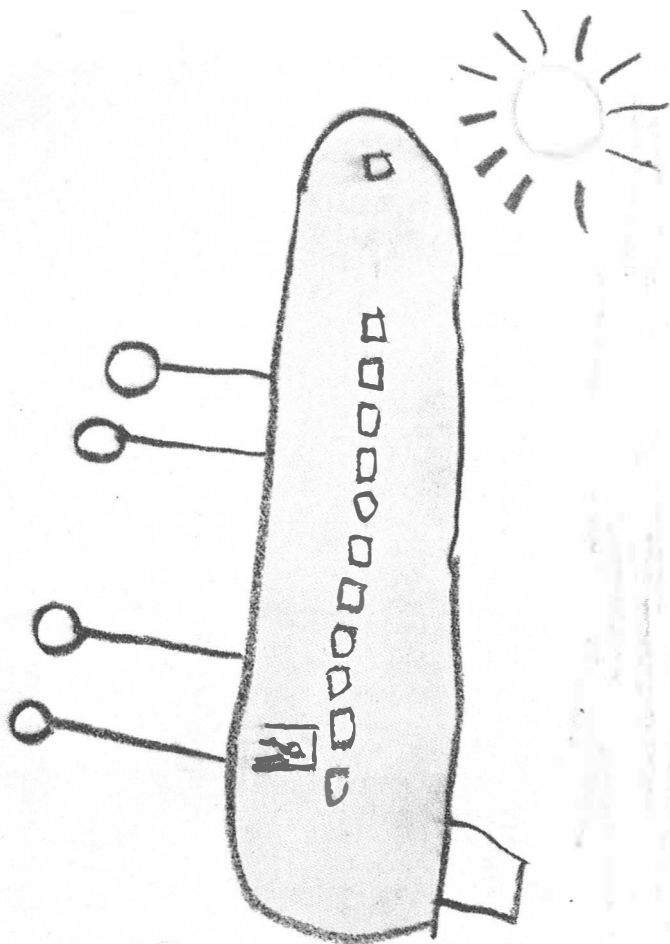
demokratian uskottavuudesta; yhteiskuntajärjestelmän säilymisestä. Ajatellaan ja toivotaan, että jos kaikki ihmiset antavat tukensa nykyiselle yhteiskuntajärjestelmälle, suuria huolia ei ole.

Tämä toive ei nojaa näytöihin. Tämän päivän kriittiset ongelmat, luonnon tuhoutuminen, taloudellinen kilpailu ja asevarustelu ovat vaikeutuneet käsi kädessä demokraattisen maailman edistyksen kanssa.

Miksi olisi oltava uskollinen demokratialle, ideologialle, jossa uskotaan enemmistön tahdon oikeuteen? Mitä mainiota on siinä, että

aina tehdään enemmistön tahdon mukaan? Mikä on luovuuden asema tällaisessa järjestelmässä? Onko luovuudelle tyypillistä päätyä enemmistön kannattamiin ratkaisuihin? Eikö luovuus asu yksilössä eikä massassa.?

Vaikeita, uusia ongelmia eivät pysty ratkaisemaan yksilöt, jotka uskovat enemmistöön. Niitä pystyvät ratkaisemaan yksilöt, jotka uskovat tehtävän suorittamiseen; joiden mielestä tehtävä on ratkaistu oikein sen perusteella, että se on oikein ratkaistu, eikä sen perusteella, että muut ovat asiasta samaa mieltä.

Ajatusten vapauttaminen

Yksilön näkökulmasta katsottuna yhteiskunnan aivot toimivat periaatteessa samalla tavalla kuin yksilön aivot. Kummassakin tapahtuu miljoonia erilaisia valintoja ja niiden yhteisvaikutuksena jokin haastava ongelma joko ratkeaa tai ei ratkea.

Kun yksilö on vaikean ongelman edessä — esimerkiksi kalifornialaisessa älykkyystestissä — eikä hän onnistu ratkaisemaan sitä, miten hänen olisi meneteltävä? Olisiko eduksi, jos hän noudattaisi vanhaa valintajärjestelmäänsä ja kannattaisi sitä enemmän eli ajattelisi vanhalla tavalla, mutta entistä voimakkaammin? Eivätkö ajatukset alkaisi kiertää kehää ja aivojen energiankulutus nousisi, mutta tehtävä ei siltikään ratkeaisi? Kävisi juuri niin kuin apulaisprofessori Haierin kokeissa todellisuudessa havaittiin.

Kun yhteiskunta on vaikean ongelman edessä — esimerkiksi sen, miten voitaisiin pitää luonto terveenä ja hoitaa taloudellisen kilpailun aiheuttamat syrjäytymiset sekä asevarustelun tuoma ahdistus — eikä se onnistu ratkaisemaan sitä, miten yhteiskunnan olisi meneteltävä? Olisiko eduksi, jos se noudattaisi vanhaa päätöksentekojärjestelmäänsä, mutta entistä voimakkaammin? Eivätkö yhteiskunnalliset parannusehdotukset alkaisi kiertää kehää ja yhteinen energiankulutus nousisi, mutta tehtävä ei siltikään ratkeaisi. Kävisi juuri niin kuin tänään todellisuudessa käy joka puolella demokraattista

maailmaa.

Eikö päinvastoin pitäisi pyrkiä pois vanhasta kaavasta, vapauttaa ajatukset uusiin näkemyksiin ja keskittyä tehtävän ratkaisemiseen?

KOULUTUKSEN ARVOT

Ammatillista koulutusta tarkastellaan usein yhteiskunnallisten kehitystrendien valossa. Katsotaan, että ammattikoulutuksen tulisi heijastella yhteiskunnan teknistä ja taloudellista kehitystä. Ammattikoulutuksen tulisi pysyä kehityksessä mukana. Ammattikoulutus on sitä paremmin järjestetty mitä tehokkaammin se hyödyttää yhteiskunnan teknis-taloudellista kehitystä.

Simo Skinnari

Helsinki
KT

Edellä kuvailemani näkökulma on myös oikeutettu, mutta nähdäkseni vain osin oikeutettu. On myös kysyttävä, mitä tapahtuu koulutuksessa olevalle ihmiselle. Onko esimerkiksi taloudellinen kasvu lopultakaan perimmäinen arvo? Olisiko perusarvo pikemminkin inhimillinen kasvu?

Keskustelun pohjaksi haluan esittää seuraavanlaisen ehdotelman ammatillisen koulutuksen arvojärjestykseksi.

1. Inhimillinen (= ihmiselle "ominainen") kasvutapah-tuma
 - itsenäisen, luovan ajattelun kehittyminen
 - empatiaan kykenevän tunne-elämän kehittyminen
 - itsenäinen sekä eettinen tahto ja toiminta (nämä ovat luonnollisesti ihanteita, mutta ihanteita, jotka ihmises-sä pyrkivät esiin)
2. Ammattikoulutus
Tämä parhaimmillaan tukee em. ihanteiden esiin-pääsyä.
3. Tutkimus
Tämä parhaimmillaan tukee ammatillista koulutus-ta. Tutkitaan, miten koulu-tus voisi tukea em. ihan-teiden esiin-pääsyä.
4. Ammattikoulutuksen hal-linto ja suunnittelu eri ta-soilla. Nämä edelleen pi-

tävät lähtökohtanaan ja päämääränään inhimilli-sen kasvun eri ulottu-vuuksien tukemista.

5. Yleinen yhteiskuntapoli-tiikka (mm. koulutuspoli-tiikka, talouspolitiikka)
Tällä tasolla nähdään myös inhimillinen kasvu perusarvoksi, jota esim. talouselämä parhaimmil-laan tukee.

Kuvio 1. Ehdotelma amma-tillisen koulutuksen arvojär-jestykseksi

Tämän arvojärjestyksen realistisuudesta on luonnol-lisesti aiheellista keskustel-la. On myös keskusteltava nykyisestä arvojärjestyk-sestämme. Harvinaista ei liene sekään, että arvomme ovat juuri päinvastoin, jolloin ihminen muuttuu välineeksi ja esimerkiksi taloudellinen kasvu varsinaiseksi arvoksi. Reijo Wilenius (1969, 20—21) kirjoittaa jo vuodelta 1969 olevassa kirjassaan "Nuorison kapina ja aikam-me suunnanmuutos" mm. seuraavaa:

"... niin kapitalistisissa kuin sosialistisissa valtioissa koko koulutus alistetaan yhä enemmän palvelemaan vain yhtä suurta tarkoitusta, taloudellista kasvua, joka on aikamme varsinaisen jumala ja vapahtaja. Jotta varttuva lapsi ja nuori tulisi tämän jumalan nöyräksi palvelijaksi, hänessä täytyy jättää kehittämättä olennai-

nen osa hänen ihmisyyt-
tään. Hänet on totutettava
syömään kiveä leivän ase-
masta. Henkisesti herän-
neimmät, yksilöllisyytensä
tuntoon tulleet nuoret koke-
vat koulun yhä enemmän
ahdistavana pakopaikkana.
Ja vaikka he eivät itse tämän
ahdistuksen syitä selvästi
ymmärtäisi, se ilmenee hei-
dän elämässään piittaamat-
tomuutena, tyydyttämättö-
myytenä, henkisenä pa-
hoinvointina, pakona todelli-
suudesta, vaarallisten ja
vaarattomien korvikkeiden
käyttönä."

Edelliset sanat lienevät
ajankohtaisia myös tänään,
yhdentyvän Euroopan kyn-
nyksellä.

Lopulta taloudellinen hy-
vinvointi ja inhimillinen hy-
vinvointi eivät tietenkään ole
vastakkaisia. On vain nähtä-
vä selvä ero arvojen ja väli-
neiden välillä (edellisessä
hierarkiassa kohdat 2—5
ovat selvästi välineitä, ihmi-
sen kasvu arvo). Mahdolli-
simman täydelliseen ihmi-
syyteen kasvanut on luon-
nollisesti tuottelias myös ta-
louselämässä. Tasapainoi-
nen sielunelämä ei aja ih-
mistä esimerkiksi turhiin
töistä poissaoloihin. Toisaal-
ta kokonaisvaltainen ihmi-
nen ei sopeudu mihin vain
työhön eikä alistu ihmistä ja
luontoa tuhoavaan työhön.
Miksi teen työtä, on kysy-
mys, jonka kysymiseen mei-
tä olisi harjaannutettava jo
nuoruudessa.

Edellisen arvojärjestyk-
sen mielessä ymmärretty
ammattillinen koulutus pyr-
kii tukemaan nuoria itse-
näisen ajattelun kehi-
tyksessä. Toinen tavoite on
herkkä ja myötäelämiseen
kykenevä tunne-elämä.
Kolmanneksi tulee itsenäi-
sen tahdon ja toiminta-

kyvyn vaaliminen. Käytän-
nön kasvatukselle esitettävä
kysymys, joka kaipaa tutki-
musta ja keskustelua, kuu-
luu: Miten em. tavoitteita voi-
taisiin yhä paremmin todel-
listaa käytännön kasvatus-
työssä?

Inhimillisen kasvun mahdol- lisuudet nuoruu- dessa — nuoren olemus

Kasvatuskeskusteluissa sor-
rumme helposti abstraktei-
hin ihanteisiin ja hienoihin
ohjelmiin. Voimme raken-
nella pilvilinnoja oppilaitos-
ten pedagogisen kehittämi-
sen tulevaisuudesta. Ker-
romme, että kasvatuksen pi-
täisi olla sellaista ja sellais-
ta. Luonnollisesti me myös
vaadimme, että nuorten pi-
täisi olla sellaisia kunnon ih-
misiä, kuten me itsekin
olemme. — Eli mitä tästä
keskustelusta, myös arvo-
keskustelusta, usein puut-
tuu? Väittäisin, että pyrki-
mys ihmistietoon. Käsitys ih-
misestä, jää usein pinnalli-
seksi. Tarvitsemme myös
ammattillisessa koulutuk-
sessa tutkimusta ja pohdin-
taa ihmisestä ruumiillis-sie-
lullis-henkis-yhteiskunnalli-
sena olentona eri ikävai-
heissa.

Seuraavassa pyrin anta-
maan viitteitä ihmisen ole-
muksen ja erityisesti nuoren
olemuksen pohdiskeluun.

Eräs nuori kirjoittaa Hel-
singin Sanomien nuorisoi-
palstalla (24.11.1984):

"Mitä minä
maailman merkeistä
puumerkeistä
välimerkeistä
hätämerkeistä

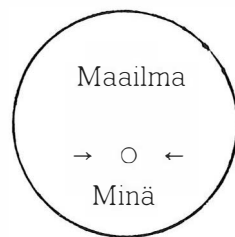
valomerkeistä
savumerkeistä
liikennemerkeistä
ennusmerkeistä
kun olen itse ihan
merkityksetön
nim. Merkityksetön"

Reijo Wilenius (1983, 9) si-
teeraa artikkelissaan puo-
lestaan erästä nuorta seu-
raavasti:

"Niinkuin lehti puusta,
putoaa maahan,
putosin minäkin
maailmasta minuun.
Olin yksin minussa
ja niin yksinäinen.
En enää ollut yhtä."

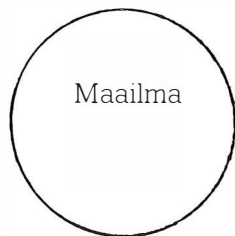
Näissä parissa lainauk-
sessa tulee esiin jotakin
olennaista nuoren laadusta.
Nuori "putoaa maailmasta
minuun". Tätä "putoamista"
voisi havainnollistaa seuraa-
villa kuvioilla

Kokemus

lapsi

Kuvio 2. Nuoren sisäinen ko-
kemus

Minä O

nuori (n. 13/
14 v. eteenpäin)

Ennen murrosikää lapsi on sisäisesti yhtä maailman kanssa. Maailma kantaa lasta. Murrosiässä nuori kokee voimakkaasti oman sisäisyyden ja ulkomaailman eron. Steinerpedagogiikassa puhutaan tässä yhteydessä jopa "ihmisen kolmannelta syntymästä" (jolloin ensimmäisellä tarkoitetaan ihmiselämän alussa tapahtuvaa ja toisella kouluiän kynnyksellä tapahtuvaa laadullista murrosta, jossa mielikuva ja tunne-elämä pyrkivät itsenäistymään).

Kipeydestään huolimatta nuoren sisäinen "maailmasta erkaantuminen" on välttämätöntä. Nuoren tilannetta voisi ihmiskunnan historiasa verrata uuden ajan alkuun. Tuolloinhan ihmiskunnan kehityksen pioneirit alkoivat nojata omaan ajatteluunsa ja havainnointiinsa — esim. luonnontieteilijät Galileo Galilei tai Giordano Bruno. Kuten ihmiskuntakaan ei voinut jäädä auktoriteettien ohjaukseen, ei nuorikaan voi jäädä äitinsä helmoihin. Ihmiselle ja ihmiskunnalle kuuluu vapautteen kasvaminen. Luonnollisesti tämä ei ole helppoa, ei ihmiselle yksilönä eikä ihmiskunnalle kokonaisuudessaan. Tiellä vapautteen tehdään monenlaisia tyhmyyksiä. Vapaus johtaa helposti mielivaltaan. Mutta kaikesta huolimatta voitaneen sanoa, että nuoren elämäntehtävä on vähittäinen nouseminen oman ajattelun ja tahdon varaan. Tätä elämäntehtävää ei voitane sivuuttaa minkään koulumuodon tai oppiaineen puitteissa.

Myös suhde kasvattajaan muuttuu olennaisesti nuoruudessa. Kasvattaja ei voi olla nuoren ehdoton auktoriteetti. Nuoresta tulee nyt itsetajuinen. Tämä tarkoittaa sitä, että nuoruudesta lähtien me voimme itse tarkastella omaa olemustamme, omia tunteitamme, omia ajatuksiamme. Suomalainen filosofian klassikko Erik A h l m a n (1953) toteaa tämän sanomalla, että ihminen on tässä maanpäällisessä elämässä ainut olento, joka on "probleemi itse itselleen". Sika esimerkiksi ei voi pohtia sitä, miten se tulisi entistä sikamaisemmaksi.

Nuoruudesta lähtien ihmisen voi kysyä, miten minä tulisin entistä enemmän ihmiseksi? Lisäksi nuori kysyy, mitä j u r i h ä n e n tulisi elämässään tehdä. Mikään yleinen ihmisyyden idea ei riitä. Yksi keskeinen tehtävä tässä on ammatin valinta.

Hollantilainen tutkija B. L i e v e g o e d (1987, 50—63) tiivistää nuoruuden keskeiset kysymykset seuraaviksi: Kuka minä olen? Mitä minä haluan? Mihin minä kykenen?

Tärkeää on jo edellisten kysymysten tekeminen. Vastausten löytäminen onkin sitten koko elämän kestävä tehtävä, jossa esimerkiksi ammattia voidaan vaihtaa monta kertaa. Tästä voisi päätellä, että parhaimmillaan ammatilliseen koulutukseen kuuluisi sellainen monipuolinen yleissivistyksellisyys (ajattelun, tunteen ja tahdon sekä toiminnan huomioonottaminen), jonka puitteissa mahdollistuisi em. kysymysten kysyminen.

Lievegoed (1987, 50—67) toteaa, että ihminen, joka ei ole kyennyt jostakin syystä

kysymään em. kysymyksiä nuoruudessaan — vaikka vain tajuamalla kärsivänsä siitä, ettei tiedä vastauksia — ei ole pystynyt rakentamaan riittävää perustaa myöhemmälle elämälle. Tällöin ihminen jää "ikuisesti nuorukaiseksi". Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen joko pysyy arvoarvostelmis- saan ikuisesti toisista riippuvaisena tai epävarmuutensa johdosta aina potkii maailmaa vastaan.

Nuori on itsetutkiskeluissaan ja filosofoinnissaan usein ehdoton ja ihanteellinen. Koulutuksessa tulisi olla rakennusaineita ihanteellisuuden konkretisoimiseksi. Runoilija Saima H a r m a ja kirjoittaa 13 vuoden 3 kuukauden iässä:

"Minusta tuntuu, että olen luotu jotain suurta, kummallista varten. Tulen taistelemaan jonkin aatteen tähden, tulen tempaisemaan muut mukaani, tulen riehu- maan ja hehkumaan ja luomaan jotakin. Ja sitten minä kuolen. Kaiken olen antanut aatteelleni, minä riudun tulisine sieluineni ja haaveine- ni. En elä vanhaksi. En luule, että menen naimisiin; tulen pitämään aatetta rakastettu- nani. Tulen antamaan aat- teelle koko sieluni. Ja sen saan maksaa hengelläni. Mutta en sittenkään tiedä toivoisinko elämäni olevan tavallisen ihmiselämän iloi- neen, suruineen, huolineen ja kaikkine vaiheineen."

Runoilijan pohdinnassa on tervettä nuoruutta. Nuori rakentaa voimakkaasti maailmankuvaansa ja kuvaa omasta minuudestaan. Tue- taanko tällaista rakennus- työtä tänään riittävästi, vai tunkeeko aikuisten maailma kyynisyydessään ja talou- dellisen voiton tavoittelu-

saan liian varhain nuorten elämään? Tässä esimerkinä nimimerkki "Sofia", joka kirjoittaa Helsingin Sanomien nuorisopalstalla Saima Harmajan pohdintoja 60 vuotta myöhemmin (24.11.1984):

"Nykyajan aikuiset leipoivat arkoja nuoria. Suuret ja viisaat supervaltojen päämiehet valmistelevat tule-arkaa tulevaisuutta ja romuttavat useimmilta uskon mahdollisuuksiin selviytyä elämän läpi hengissä. . .

Monet aikuiset ovat elämän kovettamia. Joskus he vain kuulevat millaisia ongelmia nuorilla on. Kuittaukseksi useimmat nauravat, sillä eihän kukaan voi olla niin tosikko ja takertua sellaisiin pikkuasioihin kuin nuoret. . . Opettajat, jotka myös ovat nuorten kanssa paljon, valittelevat opinto-ohjelman tiivistä ja pulaa ajasta. Onko siis ihme, jossa mummoja potkitaan ja tapellaan? Onko siis ihme, jos väärennetyillä papereilla ostetaan viinaa ja juodaan porukalla päät täyteen?

Edellä nimimerkki "Sofia" viittaa nuorten aggressiivisuuteen ja päihteiden käyttöön. Nämä ovat usein niitä "mielettömyyksiä" vapautteen johtavalla tiellä. Olisi syytä pohtia, miten näitäkin lieveilmiöitä voitaisiin ehkäistä ennalta. Kaikki mielettömyydet poistavaa patenttilääkettä ei varmaankaan löydy. Yksi olennainen seikka on kuitenkin kasvatusta, joka ottaisi mahdollisimman tasapuolisesti huomioon ihmisen eri olemuspuolet.

Miten ottaa ammatillisessa koulutuksessa huomioon sekä ajattelu, tunteet että tahto (ja toiminta)? On selvää, että näiden puolien

tulisi olla mukana kaikessa nuorisostaan koulutuksessa. Vanha ajattelu, jolloin katsottiin, että toisille riittää tekemään oppiminen ja muutamat harvat ovat valittuja ajattelun kouluttamiseen, on aikansa elänyt. Toiminta vaatii ajattelua ja ajattelu ilman toimintaa vieraannuttaa maailmasta.

Nuori rakentaa omaa maailmankuvaansa ja elämäntapaansa. Hänen tulisi voida tutustua erilaisiin lähtökohtiin ilmiöiden tarkastelussa ja tehdä sen jälkeen omat synteesisensä. Nuori kaipaa, että häneen luotetaan. Hänelle tulisi antaa vastuuta. Toisaalta nuoret etsivät myös "ymmärtäväisiä" aikuisia, jotka voisivat tukea nuoria heidän totuudenetsinnässään. Jo edellä siteeraamani "Sofia" jatkaa kirjettään:

"... Nuorten omat vanhemmat ja opettajat ovat erityisasemassa nuoriin nähden. He tapaavat toisensa usein, ja jos haluavat, oppivat myös tuntemaan toisensa. Vanhemmat pystyvät olemaan järkeviä, mutta myös lämpimiä ja luotettavia ihmisiä. . .

Opettajat eivät ole vähäarvoisia ihmisiä oppilaille, he jakavat tietoa. Mutta mikseivät he voisi olla muuta, kun kanssakäyminen on niin tiivistä. Heidän oma tahtonsa vaikuttaa siihen, pystyvätkö he laskeutumaan nuoria auttamaan, ohjaamaan ja ymmärtämään.

Tämä maailma on aikuisten, he vaikuttavat siihen, millaiseksi se tulevaisuudessa muotoutuu. Jaksavatko nuoret seistä ollessaan vanhoja ja viisaita, jaksavatko nuoret avautua ymmärtämään.

Nuoret etsivät jatkuvasti

ymmärtäviä aikuisia. He haluavat löytää ihmisiä, joille he Satu Marttilan tavoin haluaisivat esittää pyyntönsä:

Puhu minulle elämästä asioita jotka muistan aina vielä sittenkin kun et enää puhu minulle."

Sofia (Helsingin Sanomat 24.11.1984)

Valitettavasti tilanne on usein niinkuin Sofia toteaa: "Aikuiset vain jakavat tietoa". Ammatillisessa koulutuksessa on perinteisesti ollut mukana myös taidon, tekemisen alue. Ehkä tunteen alueen vaaliminen on ollut pahiten syrjässä kaikesta koulutuksestamme. Tilanetta tulisi korjata taiteellisen kasvatuksen voimistamisella koululaitoksesamme. Myöskään "tiedon jakamisen" idea ei riitä. Erityisesti nuoruudessa ihmisen elämäntehtävä olisi oppia luomaan tietoa. Parhaimmillaan nuorelle voi tulla filosofi Descartesin kokemus: "Minä ajattelen, olen siis olemassa."

Nuori putoaa "maailmasta minuun", omaan yksilöllisyyteensä, ja kysyy: Kuka minä olen? Mitä minä haluan? Mihin minä kykenen?

Nämä ovat myös ammatillisessa koulutuksessa olevien nuorten peruskysymyksiä. Se, miten aikuinen osaa tukea nuorta näissä peruskysymyksissä, riippuu lopulta aikuisen ihmis-käsityksestä. Osa siitä on se työ- ja ammattikäsitys, jota yhteiskunnassamme tarjotaan (tiedostetusti ja tiedostamatta) nuorille.

Mitä on työ?

Mitä on ammattitaito?

Mitä on ihmisen kasvu ammatissaan?

Nämä kysymykset saattavat tuntua itsestäänselvyyksiltä — tai sitten äärettömän vaikeilta. Pohtiessaan työn ole-musta Reijo Wilenius (1981, 13) toteaa, että ihmisen on vaikea asettaa kyseenalaiseksi kaikkein läheisimpiä asioita — kuten esim. kysymystä työn merkityksestä itselleen.

Käsitystä työstä voidaan lähestyä mm. ihmisen tarpeiden kautta. Mitkä ovat ne tarpeet, joiden tyydyttämiseen tarvitaan inhimillistä työtä?

Aineelliset tarpeet lienevät tällä hetkellä parhaiten tietoisuudessamme. Työ nähdään pitkälle eräänä välineenä omien aineellisten tarpeiden tyydyttämisessä. Tätä työmotiivia voitaneen pitää varsin egoistisena. Koululaitoksessamme olisi-kin hyvä painottaa sitä, että tosiasiaa kukaan meistä ei tule toimeen oman työnsä tuloksilla. Elämme työnjakoisessa yhteiskunnassa, jossa elämämme aineellisella tasolla perustuu monipuoliseen vaihdantaan (esim. esitelmöitsijä ei voi syödä puheitaan, vaan tarvitsee syömiseen leipurin palveluksia).

Työ on myös keino jäsen-tyä yhteiskuntaan. Tässä tulemme työhön ihmisen sosiaalisten tarpeiden tyydyttäjänä. Ihminen kaipaa sosiaalista yhteyttä työn kautta, hän haluaa syvimmiltään tehdä työtä myös toisille. Eri-

tyisesti nuoret ovat monesti herkkiä erilaisiin vapaaehtoi-siin projekteihin esimerkiksi luonnon suojelemiseksi. Yksi pohdintaa ja tutki-musta kaipaava teema olisi sosiaalisen ulottuvuuden entistä tietoisempi kytkeminen nuorisoasteen koulu-tukseemme. Ilmeisesti kouluissa voitaisiin entistä enemmän innostaa nuoria esim. erilaisiin vapaaehtoi-siin, harrastaviin toimintoi-hin luonnonarvojen ja ihmis-arvon säilyttämiseksi. Tämä ei liene mikään ylivoimainen tavoite, sillä ovathan useat suomalaisetkin tutki-jat (mm. Maljojoki 1980, Pesonen & Sankiaho 1979 ja Rauste 1974) osoittaneet, et-tä nuoret asettavat tavoitteis-saan yleensä ensimmäiselle sijalle läheiset ihmissuh-teet. Tästä esim. Maljojoki (1980, 8) päätelee, että "so-siaalisten tarpeiden tyydyt-tämistä koskevat tavoitteet yleistyvät lähivuosina, kun nämä ikäryhmät aikuistuvat ja yhteiskunta tasa-arvois-tuu". Näin Maljojoki 10 vuot-ta sitten. Tänäpä näemme paineita myös egoististen motiivien voimistumiseen — huomion kiinnittämiseen työn sijasta kulutukseen.

Kolmanneksi työ on keino myös ihmisen henkisten tai minuutensa toteuttamisen tarpeiden tyydyttämiseen. Ihminen kysyy: Mitä juuri minun tulisi tehdä tai miten juuri minun tulisi tehdä tiettyä työtä? Tämän ulottu-vuuden huomiominen tarkoittaisi mm. sitä, että työ ei voi olla kovin pitkälle ulkoa-päin säädeltä, vaan siihen liittyisi työn tekijän tietoinen itsesäätely ja itsetajunta. Tässä mielessä työ ei ole vain elinkeino vaan myös ih-miselle välttämätön elin-toiminto. Kun puhutaan ih-

misen kasvusta amma-tissaan, tarkoittaa se näh-däkseni tämän ulottuvuu-den mukana oloa hänen työssään. Miten koulut-taa nuoria entistä voi-makkaammin omatoimi-miseen tekemiseen, oman aloitteenkäyttöön? Tätä omatoimi-sen tekemisen näkökohtaa painotetaan useimmissa n.s vaihtoehtopedagogiikoissa (esim. Montessori-pedago-giikassa, Freinet-pedagogii-kassa ja steinerpedagogii-kassa, ks. esim. Lauriala & Karonen (toim.), 1986).

Ammattikoulutuksen ta-voitteena on ammattitaitoi-nen nuori tai pikemminkin ihminen, joka kykenisi kas-vaamaan ammatissaan. Ihminen ihmisenä — tai am-matti-ihmisenä — ei ole kos-kaan valmis. Ammatissa kasvu edellyttää inhimillistä kasvua. Ihminen itse on aina keskeinen työvälineensä. Tämä tulisi ilmeisesti entistä tietoisemmin ottaa huomi-oon ammatin ja ammat-titaidon käsitteissä. Kes-keistä kaikessa ammattitai-dossa on, että ihminen oppii käyttämään omaa itseään, ajatteluaan, tunnettaan ja tahtoaan. (Wilenius 1981, Skinnari 1981).

Parhaimmillaan ammatil-listen oppilaitosten opetus toteuttaa vanhaa sanontaa: "Ei koulua vaan elämää var-ten". Koulussa opitaan elä-misentaitoa. Ihmisen ulkopuolelleen jättävän infor-maation vastapainoksi kai-vataan tänään viisautta, ihmisen kokonaisolemuk-sen huomioon ottavaa koko-naissivistystä. Se on ajattelu-sivistystä, tunnesivistystä se-kä tahto- ja toimintasivistys-tä. Henryk Skolimowski (1984, 8) päätty samantyyppiisiin johtopäätöksiin poh-

tiessaan, millainen koulutus tulisi olemaan soveliainta 2000-luvulla:

"Elektroniikkaa ja tietokoneita koskeva tieto vanhe-
nee nopeasti. Tärkeintä tie-
toa tulee olemaan viisau-
teen ja arvoihin liittyvä filo-
sofinen tieto, koska ainoas-
taan se auttaa meitä navigoi-
maan tulevassa sekaannuk-
sen ajassa, joka tulee pur-
suamaan yllin kyllin
kaikkea paitsi inhimillistä
tarkoitusta tai onnellisuutta."

Todellinen ammatti-ihmi-
nen kykenee kysymään:
Kuka minä olen ja miksi mi-
nä teen työtä?

LÄHTEET

Ahlman, E. 1953. Ihmisen
probleemi. Porvoo: WSOY.

Dunderfelt, T. 1990. Elä-
mänkaaripsykologia. Val-
misteilla.

Helsingin Sanomien nuor-
isopalsta 1980-luvulla.

Lauriala, A. & Karonen, R.
(toim.) 1986. Kokeileva kou-
lu. Kohti eheää kasvua. Hel-
sinki: Kirjayhtymä.

Lievegoed, B. 1987. Le-
benskrisen — Lebenschan-
cen. München: Kösel Ver-
lag.

Maljojoki, P. 1980. Mitä
nuoret arvostavat? Miten
nuoria opastetaan? Oppilai-
den ohjausjärjestelmätutki-
mus II osaraportti. Joensuu:
Joensuun korkeakoulun
kasvatustieteiden osaston
selosteita ja tiedotteita n:o
24.

Pesonen, P. & Sänkiäho, R.
1979. Kansalaiset ja kansan-
valta. Suomalaisten käsityk-
siä poliittisesta toiminnasta.
Juva: WSOY.

Rauste, M. 1974. Nuorison
ihmis- ja maailmankuva II.
Tyttöjen ja poikien ihmisku-
va. Turku: Turun yliopiston
psykologia laitoksen tutki-
muksia 14.

Skinnari, S. 1981. Ihminen
ja työ opetussuunnitelmien
laadullisen sisällönanalyy-
sin valossa. Hämeenlinna-
projektin osaraportti n:o 4.
Ammattikoulujen Hämeen-
linnan opettajaopisto.

Skolimowski, H. 1984. Va-
paus, vastuu ja informaati-
oyhteiskunta. Filosofinen
kulttuurilehti Genesis
4/1984, 4—8.

Wilenius, R. 1969. Nuori-
son kapina ja aikamme
suunnanmuutos. Helsinki:
Weilin + Göös.

Wilenius, R. 1983. Lapsen
kasvutapahtuma kasvatuk-
sen lähtökohtana. Kasvatuk-
sen keskustelulehti Alku-

matka 4/1983, 6—10.

Wilenius, R. 1981. Ihminen
ja työ. Jyväskylä: Gum-
merus.

Steinerpedagogiikkaa kä-
sitteleviä lähteitä löytyy
esim. tutkimuksesta:

Skinnari, S. 1988. Steiner-
pedagoginen ihmiskuva ja
kasvatuskäytäntö luokilla
1—4. Osa III Tiivistelmä pro-
jektista. Oulun yliopiston
kasvatustieteiden tiedekun-
nan tutkimuksia n:o 58/1988.

USKONTOPLURALISMI JA NEW AGE

Parin vuoden ajan on suomalaisten mieliä hämmäntänyt ilmiö nimeltä New Age eli Uusi Aika tai Vesimiehen Aika. Muualla maailmassa Uusi Aika on liikkunut jo pari vuosikymmentä, Yhdysvalloissa enemmänkin.

Meillä se on herättänyt toisaalta ihmettelyä toisaalta kiivasta kirjoittelua. Ei tiedetä, mistä oikein on kysymys. Ilmiötä vastaan järjestetään jopa seminaareja vähän noitavainojen hengessä.

Matti Luoma

dosentti
Tampere

New Age on ilmeisesti niin tuntematon, ettei kaikilla edes ole kiinnostusta ottaa siitä lähemmin selvää. Meillä moniin uskomuksiin ja aatteisiin on tapana suhtautua epäluuloisesti ja torjuen. Kiivailijoille ilmiö on "itse isästä perkeleestä". He edustavat tavallisesti kirkossa tai sen liepeillä liikkuvia ns. vanhauskoisia tai härätyskristillisiä piirejä. Arvelaan, että lopun ajan merkit ovat esillä ja että new agekin on antikristuksen eksytyksiä.

Ilmiö nousi etualalle tietävästi pari vuotta sitten Raamattuopiston johtajan Raimo Mäkelän aloitteesta. Ilmiötä esitteleviä ja voimakkaasti tuomitsevia puheita seurasi sarja kursseja ja seminaareja. Sitten ilmestyi julkisuuteen kirjoja mm. hovioikudenneuvos Paavo Hiltuselta, joka kirjoitti tunnetulla jyrkällä tyyliään.

Viime vuonna kirkollinen Kotimaa-lehti esitteli new agea käsitteleviä teoksia (3.10. ja 5.10.) ja Aamulehti seurasi perässä koko sivun jutullaan (8.10.). Ilmiöstä kirjoiteltiin vilkkaasti mielipidesivuilla pitkin lokakuuta. New agen koetaan vakavasti horjuttavan perinteistä luterilaista uskontoamme, jolla vanhastaan Suomessa on ollut mitä turvallisin enemmistöasema. Kilpailijoita ei juuri ole esiintynyt. New age edustaa uutena tulokkaana nimenomaan kristi-

nuskolle vieraiden uskontojen esiinmarssia, joka on maailmanlaajuinen.

Luterilainen lintukotomme

Suomi on maailman luterilaisin ja kristillisin maa — ei ole vain kulunut hokema. Täällä on todella eletty vuosisadat omissa kotoisissa ympyröissä kuin hiljaisessa lintukodossa, mikä ei silti ole merkinnyt pelkkää rauhaa ja rakkautta. Vieraat uskonnot eivät ole pysyneet kaukana vain maantieteellisen etäisyyden vuoksi. Ne ovat pitkään pysyneet vahvasti omilla alueillaan toisin kuin alusta asti lähetystyöhön ja käännätysintoon perustuvat kristilliset kirkot. Tämä koskee ennen muuta kaukaisen idän suuria uskontoja.

Suomessa on kyllä syntynyt ja toiminut lukuisia mutta vähäisiä ei-kristillisiä ja muita uskonnollisia liikkeitä. Harri Heino erottaa niitä Mihin Suomi uskoo? -teokseensa (v. 1984) useita kymmeniä ja mainitsee suurimmiksi ryhmiksi "hindulaisuuteen pohjautuvat", "buddhalaisuuteen pohjautuvat" ja "teosofiasta vaikutteita saaneet uskonnot".

Meillä on siis esiintynyt vierasta uskonollisuutta varsin moninaisena kirjona tosin vasta pyöreästi sadan vuoden ajan. Tähän vaikut-

taa osaltaan se, että suuret itämaiset uskonnot lähtivät omaan lähetystyöhönsä vasta viime vuosisadan lopulla. Rajapyykkinä on Chicagon kansainvälinen uskonto-kongressi vuonna 1893. Varsinkin Intian tunnetun pyhimyksen Sri Ramakrishnan seuraaja Swami Vivekananda saavutti siellä suurta huomiota puheellaan.

Näin on kotimaisen uuden ajan hidas esiinnousu ymmärrettävissä vain laajempaa, maailman uskontoja koskevaa tarkastelua vasten. Kyseessä on mitä merkittävin henkis-ideologinen prosessi, joka myös etenee hämmästyttävän nopeasti.

Haaste kristinuskolle

New age on tavallaan vain eräs oire uudesta ilmiöstä, mutta kristinuskon on entisenä valtauskontona omasakin piirissä radikaalisti arvioitava uudelleen oma asemansa ja tehtävä siitä oikeat johtopäätökset. Uudelleenarvioimisen on perustuttava toisaalta kristinuskon omaan historiaan ja perinteeseen, toisaalta maailman muiden uskontojen keskinäiseen asialliseen vertailuun nopeasti yhdentyvän ihmiskunnan ideologisenä perusongelmana.

Kristinusko syntyi pitkälle heterogeenisenä, sykretilisena uskontona toisaalta juutalaisperäisistä, toisaalta hellenistisistä aineksista. Tämä kaksinaisuus on samalla kertaa ollut sekä sen ulkonaisen dynamiikan että sen sisäisten ristiriitojen voimakkain lähde. Länsimaisen kulttuurin raju ekspansivisuus on ainakin osittain ollut heijastusta noiden

perivastakkaisten ainesten jännitteistä.

Kun juutalais-kristillinen teismi oli hallinnut länsimaita pyöreät tuhat vuotta Augustinuksen jälkeen, se alkoi ohentua, taantua ja panakallis-hellenistis-rationalistiset ainekset alkoivat tunkeutua esiin. Ensimmäinen muutosprosessi kohdistui ulkonaiseen valloittamiseen nimellisesti vielä kristillisin tunnuksin. Toinen muutosprosessi käynnistyi valistuksen aikaan, joka leimasi perinnäisen kristinuskon avoimesti vastustajakseen.

Kristillisten länsimaiden kaiken aikaa laajenevassa valtapiirissä vain yksi uskonto oli vuosituhannen uskonto, vahvan papisto hallitsema kirkollinen valtauskonto. Tavallinen kansa ei edes tuntenut muita uskontoja tai oppi pian kovan kurin alaisuudessa tuntemaan, missä on raja oikean ja väärän uskon välillä.

Islamin ainoa todellinen uhka alkoi tuntua vasta 8. vuosisadalla ja silloinkin lähinnä ulkonaisen vihollisen hahmossa. Lähetystyö seurasi voittajan miekkaa ja kaupankäyntiä. Jumala on voittajan puolella on ollut yleinen käsitys kaikissa kulttuureissa. Kristillisyyden voitonkaari ulottui viime vuosisadalle asti.

Valistususko

Valistusaika muutti totaalisesti maailman ideologista karttaa. Samaan aikaan kuin sen henki tuomitsi kristinuskon — ja asetti oman uskonsa sen sijaan, se päättyi yleisesti ottaen, Napoleon tämän asenteen henkilöitymänä, tuomitsemaan kaikki uskonnot merkityksettömäksi primitiiviseksi tai

kauskoksi.

Valistuksen mukaan tiede ja tekniikka pelastavat ihmiskunnan sen kaikista kärsimyksistä ja pian on koittava rajattoman edistyksen ja onnen aikakausi kaikille.

Me postmodernin aikakauden ihmiset tiedämme, että uljas mammonistis-rationalistinen usko söi omat evänsä varsin nopeasti ja nosti maailmansotien, keskitysleirien, ydinaseiden ja luonnon saastumisen havainnollistamana uudelleen esiin pelon totaalista maailman tuhosta. Merkittävää että tämä apokalyptinen ilmapiiri on noussut esiin sekä perinnäisen kristillisyyden että sille vieraan ekologisesti ajattelevan ihmiskunnan osan piirissä. Joka tapauksessa voittoa yksinvaltiasta kristinuskosta on näytellyt osansa loppun.

Samaan aikaan kun valistuksen hedelminä eri tieteet astuivat kulttuurin eturintamaan, niiden joukkoon työntyi myös sellainen kummajainen kuin "vertaileva uskontotiede" (comparative religion). Tämä uusi tieteenala asennoitui alussa ateistisen valistususkon tapaan tutkimustensa kohteisiin. Niitä pidettiin museoesineinä. Oli vain kartoitettava ja luokiteltava nuo pian pois häipyvät alkeelliset taikauskon eri ilmentymät. Mutta ne eivät häipyneetkään. Valistususkon suurimman harhan paljastuessa uskontotiede suuntasi huomion kohteisiinsa uudella tavalla, esimerkiksi suuri osa tutkijoista tuli teologien piiristä.

Tutkijoita

Eräs "uuden aallon" johtavia teologitutkijoita on ollut Wilfred Cantwell Smith,

islamin arvostettu protestanttinen tutkija. Monien islamin piirissä arvostusta herättäneiden tutkimustensa ohessa häntä alkoi askarruttaa kristinuskon asema uudessa kansainvälisessä uskontois-ideologisessa tilanteessa. Suuria ihmiskunnan uskontoja on useita, kristin-usko on vain yksi näistä, on ollut hänen selkeä lähtökohdansa. Se johti hänet ja monet muut vastuulliset tutkijat ja ajattelijat toisaalta uskonnon yleisen totuusongelman ja toisaalta uskontopluralismin ongelman eteen.

Ennen Smithiä oli esim. saksalainen ei-teologinen indologi ja uskototieteilijä Helmuth von Glasenapp kiinnittänyt huomiota suurten uskontojen välillä vallitseviin eroihin ja yhtäläisyyksiin. Laajojen, lähinnä hinduismia ja buddhismia koskevien, maailmansotien välisen ajan tutkimuksiensa jälkeen hän 1950-luvulla siirtyi suoraan vertailemaan eri uskontoja useissa teoksissaan.

Käsikirjanomaisen tutkimuksensa "Die fünf grossen Religionen" (v. 1952) lopussa Glasenapp esittelee tunnetun tarinan sokeista ja elefanteista, havainnollistaakseen uskontojen totuuspulman eri vastausvaihtoehtoja. Hänen mukaansa on ainakin viisi eri vaihtoehtoa: skeptisismi, materialismi, dogmatismi, gradualismi ja eklektismi.

Myöhemmin on mm. katolinen teologi ja filosofi Hans Küng jatkanut uskonnon totuusongelman pohtimista haasteena kristinuskolle laajassa teoksessaan "Christentum und Weltreligionen" (v. 1984). Hän korostaa voimakkaasti dialogin tarvetta eri uskontojen kesken, "molemmipuolisessa antamisessa ja ottamisessa".

"Totuus ei voi eri uskonnoissa olla muuta kuin yksi".

Yksipuolinen yhden uskonnon absolutismi on yhtä mahdollon kuin pelkkä relativismi, jota Glasenapp vielä piti mahdollisena. Uskonnon välinen dialogi on "ensimmäistä kertaa historiassa nyt myös maailmanpoliittinen välttämättömyys".

Uskonto-pluralismi

Sekä Smith että Küng ovat kristillisinä teologeina lähteneet viime vuosina kehittämään erityistä maailmanuskontojen kristillistä teologiaa. Samaa tietä on lähtenyt kulkemaan myös teologi ja filosofi John Hick. Tuoreimmassa teoksessaan "Problems of religious pluralism" (v. 1985) hän on erityisesti syventynyt tähän problematiikkaan. Yksi kirjan esseistä käsittelee hyvin inhimillisesti hänen presbyterisenä pappina kokemiaan rajuja otteluja fanaattisia oikein uskovia vastaan omassa kirkossaan. Muissa on kysymys lähinnä uskonnonfilosofisista tarkasteluista.

John Hick asettaa kristillisen ajattelun eteen selkeästi valittaviksi kolme teologis-filosofista vaihtoehtoa: *eksklusivismiin*, *inklusivismiin* ja *pluralismiin*. Ensimmäisessä on kysymys siitä, mitä meilläkin new age ilmiön vastustajat edustavat: Ei ole eikä voi olla muuta kuin yksi ainoa oikea uskonto, perinnäinen kristin-usko (mitä sillä ymmärretäänkin). Toisessa on kysymys asenteesta, jonka mukaan Kristuksen sovintokuolema koskee kaikkia ihmisiä erotuksetta, siis myös ns. pakanoita. Kolmas merkitsee eri uskontojen tasavertaisuuden tunnustamista, tosin suosituksin

pysyä omassa perityssä tutussa uskonnossaan, mutta — kristityt kristittyinä, hindut hinduina jne. Totuus on yksi, mutta teitä on useita.

Näin on sekä vertailevan, ei-teologien uskontotieteen että "edistyskellisen" kristillisen teologian piirissä asteittain siirrytty tällä vuosisadalla maailmanuskontojen aidon tasa-arvon tunnustamiseen. Tosin niin että edellisen piirissä tämä on ollut itsestään selvä lähtökohta alusta asti tietyin painotuseroin. Jälkimmäisen piirissä taas tähän on tultu vasta vähitellen toisen maailmansodan jälkeen.

Maailmanpolitiikan kehitysnimenomaan koko ihmiskunnan monitasoista yhdenytymistä kohti lienee tässä tärkein ns. ulkopuolinen vaikuttaja. Uskontoisen, pluralismin sisäisistä kuvioista puhuminen lienee sensijaan toistaiseksi vahvasti ennenaikaista.

Suomeen saakka kiirinyt vieraiden uskontojen liikeytimisen heijastuma, new age on osa tätä maailman laajuisia ideologista tapahtumista eri tasoilla. Mistään yhtenäisestä ilmiöstä ei ole kysymys, toisin kuin sen kiivaat vastustajat tahtovat ahdistaa dogmatistisista premisseistään väittää, em. eksklusivismia edustaen. Tällainen toteamus on tietysti samalla kannanotto, mitä on turha peitellä.

Uudesta ilmiöstä varmasti on kysymys. Ja myös ikivanhasta inhimillisen syvätason liikeyhdinnästä uskonnon ja metafysiikan alueilla, missä ajanlasku tapahtuu lähinnä vuosituhansissa. Kaikki nykyiset suuret uskonnot ovat syntyneet vain kaksi kolme vuosituhatta sitten ja ne ovat olleet varsin lyhyen elinajansa jatkuvassa muutosprosessissa.

IHMISEN KOKONAISUUS PARANTUMISESSA

Monissa puheen-
vuoroissa on lähes-
tytty eri tarkastelu-
kulmista myös ih-
misen sitä olemus-
puolta, joka ener-
gioina sisältyy ih-
misen monitasoi-
seen kokonaisuu-
teen. Seminaarin
yleisteema "Laa-
jennettu ihmiskuva
ja parantaminen"
suo mahdollisuu-
den luonnostella
omaan näkemyk-
seeni perustuvaa,
edellistä laajem-
paa ihmiskuvaa ja
ihmisen kytkeyty-
mistä eri olemus-
puolillaan elämää
ylläpitäviin suuriin
järjestelmiin. Nä-
kemykseni mukaan
noita järjestelmiä
on kaksi: useaan
tasoon rakennettu
luonto energioi-
neen ja meitä ym-
pärvivät energiat.

Tapio Kaitaharju

kirjailija
Helsinki

Pyrkimys ihmiskuvan laa-
jentamiseen ja sen kytke-
minen parantamiseen saattaa
tuntua etääntymiseltä itse
ihmisestä ja hänen auttamis-
estaan. Siitä ei kuitenkaan
ole kysymys, sillä mielestäni
yhä selkeämmin tulevat
esille riippuvuussuhteet
noihin tarkoitamiini suuriin
järjestelmiin. Niistä saamme
"rakennustarvikkeet" —
energiat — eri olemuspuo-
liimme. Rakennustarvikkei-
den laadusta riippuu sitten
paljon, millaiset mahdolli-
suudet meillä on selvitä elä-
mässä. Ja edelleen: osaam-
meko käyttää oikealla taval-
la hyväksi noita riippuvuus-
ja vuorovaikutussuhteita?

Tällainen tarkastelu on
mahdollista vain energioi-
den tasolta ja edellyttää nä-
kemystä, että suuret järjes-
telmät ja niissä kaikki näky-
vä ja näkymätön on eri taa-
juuksilla toimivaa energiaa.
Myös ihmisen eri olemus-
puolet rakentuvat niiltä saa-
duista energioista, jotka sit-
ten ihmisessä toimivat toisistaan
hyvinkin etäällä olevilla
taajuuksilla. Energioiden
sa välityksellä ihminen on
vuorovaikutuksessa suurten
järjestelmien kanssa, ja —
tämä vahvasti yksinkertaistaen
— niiltä saatavien energioiden
laadusta riippuen joko vahvistaa tai heikentää
hänen mahdollisuuksiaan
selvitä täällä fyysisesti ja
psykkisesti.

Ihmisen tarkasteleminen
tässä energioina ja taajuuksilla

sina tuntuu itsestäni vähän
kalsealta, mutta en ole vuosien
mittaan päässyt selvile,
millä pehmeämmällä il-
maisulla energia-sana pitäisi
korvata. Myös nuo vuoro-
vaikutusta koskevat lainalaisuudet
ilmentävät itseään energioissa —
vaativat toteutukseensa omalla
taajuudellaan toimivaa energiaa.

Fyysisen olemuspuolen lisäksi
ihmisen kokonaisuu-
teen kuuluu näkemykseni mukaan
myös muita olemuspuolia,
jotka toimivat korkeammalla
taajuudella kuin fyysinen.
Eri taajuudet tekevät mahdolliseksi
niiden toimimisen sisäkkäin.
Samaa lainalaisuutta — luonnonlakia —
käytetään hyväksi esimerkiksi
viestintäteknikassa. Kuten aikaisemmin
mainitsin, ihminen on eri olemus-
puoliensa energioiden välityksellä
myös kosketuksessa — vuorovaikutuksessa —
noiden kahden suuren järjestelmän
vastaavien energioiden kanssa.

Fyysistä seuraavaksi korkeammalla
taajuudella toimivaa olemuspuolta
energiointeen kutsutaan idän vanhoissa
kulttuureissa monilla toisistaan poikkeavilla
nimillä. Itselleni se on selkiintynyt
eetteriseksi olemuspuoleksi, jonka
kanavissa virtaavat sille taajuudelle
kuuluvat energiat, elämänvoimat.
Ymmärrän siten, että eri nimistä
huolimatta kysymys on siitä samasta
olemuspuolesta, joka antaa

elämän fyysiselle aineelle. Ja edelleen, että akupunktiokäsittely ja kirliankuvaus toimivat juuri tällä taajuusalueella.

Nämä molemmat olemuspuolet energioineen, sekä fyysinen että eetterinen, ovat peräisin luonnon suurista "tarvikevarastoista". Ravinnosta, vedestä, ilmasta — perimmälti oikeastaan auringonvalosta. Vanhojen hautaussanojen alku "Maasta olet sinä tullut, maaksi pitääz sinun jälleen tuleman. . ." pitää siten täsmälleen paikkansa. Maasta — luonnosta — saadut kummankin taajuuden energiat palaavat kuoleman tapahduttua takaisin luonnon suureen kiertokulkuun.

Eetteristä korkeammat olemuspuolet energioineen eivät sitä vastoin ole peräisin luonnon suurista tarvikevarastoista, vaan meitä ympäröivistä ei-aineellisista ulottuvuuksista. Ihmisen kokonaisuuteen niitä kuuluu useampia, mutta tässä selvittellään ainoastaan tunteen olemuspuolta, jonka taajuus on korkeampi kuin eetterisen. Tunteen olemuspuoli on kaikkein merkittävin, sillä suurin osa ihmiskunnasta toimii vielä enimmäkseen tunteen alueella. Tunteen olemuspuolen välityksellä ihminen on jonkinasteisessa kosketuksessa myös ympäröiviin vastaaviin energioihin. Mielestäni suuri osa mielenterveydellisistä vaikeuksista saa kasvuvoinansa juuri niistä, mutta myös suuri osa vaikeuksista tervehdyntymiseen tarvittavista energioista on sieltä peräisin.

Fyysisen luonnon ja ihmisen välisen riippuvuussuhteen merkitys on huolestuttavasti hämärtynyt. Luonto

tulee kyllä toimeen ilman ihmistä — ja paremmin ilman — mutta ihminen ei ilman luontoa. Jos esimerkiksi vesi tai ilma pilaantuvat käyttökelvottomiksi, se merkitsee

vihreän elämänmuodon ja ihmisen elämän päättymistä.

Jonkin verran on viime vuosina kuitenkin — pakon edessä — kiinnitetty huomiota elinympäristömme tilaan — luonnon saastumiseen — ja vaadittu mm. erilaisten saastepäästöjen vähentämistä. Jotain myönteistä on tapahtunut, mutta ratkaisevia päätöksiä lykätään yhä tuonnetemmaksi. Ainakin näin tieteiden ja eritasoisen päätöksenteon ulkopuolisesta tuntuu siltä, että keskusteluissa ei ole riittävän syvästi arvioitu itse ihmiseen koituvia fyysisiä vauriovaikutuksia.

Ihminen saa fyysiset rakennustarpeensa — sen taajuuden energiat — luonnon suurista tarvikevarastoista, kun ne laadullisesti heikkenvät, niin tältä osin väistämättä myös itse ihminen "laadullisesti" heikkenee. Tämä ei ehkä ole suoraan ja selkeästi havaittavissa terveen tuntuksessa ihmisessä, mutta hänessäkin vaikutus on piilevänä ja elinmahdollisuuksia kaventavana.

Aikaisemmin mainitsin ihmisen kokonaisuuteen kuuluvan eetterisen olemuspuolen energioineen, tai millä muulla nimellä sitä halutaankin kutsua. Ja samoin, että ihminen saa luonnon suurista tarvikevarastoista myös siihen taajuuteensa kuuluvat energiat.

Ihmisen kannalta elintärkeä vihreä luonto, myös vesi ja ilma, saavat nuo energiat omaan fyysiseen olemuspuoleensa elävästä Maaplaneetasta. Luonnon eri ilmentymissä nuo energiat poikkeavat paljon toisistaan, koska käyttötarkoituksetkin ovat toisistaan poikkeavia.

Fyysisen ravinnon, veden

ja ilman lisäksi ihminen saa samalla käyttöönsä niihin kuuluvat eetterisen olemuspuolen energiat — saa, ja tarvitsee niitä yhtä lailla kuin fyysistä. Tästä näkökulmasta katsottuna ihminen ja vihreän luonnon ilmentymät ovat samankaltaisia. Esimerkiksi ravinnoksi käytettävällä viljalla, marjoilla, vihanneksilla, juureksilla jms. on fyysisen olemuspuolen lisäksi eetterinen energioineen. Niillä sitten ihminen rakentaa omaa vastaavaa olemuspuoltaan.

Kun vihreän luonnon fyysistä ilmentymää esimerkiksi saasteet vaurioittavat, tapahtuu vastaavaa myös eetteriselle energioineen. Näyttää siltä, että usein ne ovat fyysistä alttiimpia vaurioitumiselle. Näitä laadullisesti heikkoja energioita käyttäessään myös itse ihminen tältä osin laadullisesti heikkenee.

Meitä ympäröiviä energioita, siis niitä ja niille kuuluvia taajuuksia, ei varmaan paljoa voida tavoittaa tiedollisilla työmenetelmillä. Oman näkemykseni mukaan meitä ympäröi monitasoinen ja -tahoinen näkymätön elämä, jonka energiat toimivat monilla taajuuksilla. Kysymys on monen muotoisesta ja organisoituneesta elämästä, myös tietoisista ja ei-tietoisista sinne kuuluvista olennoista. Eniten siellä vaikuttavat elämäämme juuri tunne-energiat ilmentymineen.

Ihminen on täällä "pääsääntöisesti" suojattu noilta vaikutuksilta. Kysymys on suojaavasta energiasta. Yksilökohtaisesti suojauksen pitävyys vaihtelee. Suojaavan verhon raottamiseen on kautta aikojen pyritty myös tietoisesti hyvistä tai huo-

noista vaikuttimista, tai lähestymistä on tapahtunut ymmärtämättömyydestä tai uteliaisuudesta. Usein asianomainen huomaa joutu-neensa tilanteeseen, jota ei ymmärrä eikä hallitse.

Suojaava energia on meidän aikanamme kuitenkin ohentunut ehkä eniten siitä johtuen, että yleinen kehitys on voittopuolisesti rakentanut vain materiaan perustuvaa elämännäkemyksiä ja siihen kuuluvia tavoitteita. Suojauksen oheneminen on aiheuttanut monenlaisia häiriöitä ja aikaisemmasta poikkeavaa epätasapainoa. Ihmisissä tapahtuu hallinnasta pois luisuvaa herkimistä, koska ohentunut suojaus päästää lävitse kesto-kykyyn nähden liian voimakkaita vaikutteita. Asianomaisen sisäisestä rakenteesta ja monista muista tekijöistä riippuu, millä tavoin seuraukset ilmenevät.

Edellä luonnostelin pääpiirteittäin niitä sidonnaisuuksia, joilla ihminen mielestäni lainalaisesti kytkeytyy kahteen suureen järjestelmään, luontoon ja meitä ympäröiviin energioihin. Tämä hahmottelu jäisi kuitenkin liian etäiseksi tämän päivän ihmistä ajatellen, ellen koettaisi edes vajavaisesti tiivistää suuria linjoja päivän teeman mukaisesti aivan yksilön ja hänen auttamisensa tasolle.

Luonnosta saatavien fyysisten energioiden tarpeesta ihmisen rakennukseksi tiedetään yhä enemmän. Edelleen saadaan arvokasta uutta tietoa silloin, kun sen laatuun eivät ole vaikuttamassa taustasidonnaisuudet. Sen sijaan ihmisen eetterisen olemuspuolen energioita, niiden merkitystä ihmisen kokonaisu-

delle ja ihmisen sitä kautta tapahtuvaa vuorovaikutusta luonnon vastaavan energiatäajuuden kanssa ei vielä ole tutkittu kovin paljoa.

Oman näkemykseni mukaan ihmisen fyysisen terveyden yhtenä edellytyksenä on ehyt ja riittävän tiiviiksi rakentunut eetterinen olemuspuoli siihen kuuluvine energioineen, elämänvoimineen. Se ulottuu jonkin verran fyysisen ulkopuolelle, koska sen tehtävänä on myös suojata ihmisen kokonaisuutta ulkoapain tulevia tuhovaikutuksia vastaan. Tämän energiasuojan tehtävä on siten samankaltainen kuin fyysisen ihon. Jos tuo energiasuoja joltakin kohdalta kuluu pois tai muuten turmeltuu, syntyy aukko ihmisen tämän energiatäajuuden puolustus- ja torjuntajärjestelmiin.

Ihmisen elävällä fyysisellä rakenteella on vastaava eetteritason energiarakenne alkaen yksittäisestä solusta suurempiin kokonaisuuksiin, kuten elimiin. Nämä energiarakenteet antavat elämän fyysiselle aineelle. Yhdessä pienet ja suuret "yksiköt" muodostavat sitten toimivan kokonaisuuden, missä omista kanavissaan kulkevat sillä taajuuksella tarvittavat energiat, elämänvoimat. Yhdessä tämä kokonaisuus liittyy sitten fyysiseen kokonaisuuteen, ja näin on luonnon suurista tarvikevarastoista saaduista rakennustarpeista syntynyt toimiva kokonaisuus kahdella enegiatäajuudella, fyysisellä ja eetterisellä.

Jos eetterinen olemuspuoli jostain syystä kuluu pois tai vaurioituu solussa tai jossain suuremmassa yksikössä, vaurio siirtyy ennen pitkää myös fyysiselle ole-

muspuolelle. Vaurioituminen voi — tuhon aiheuttajasta riippuen — tapahtua myös päinvastaisessa järjestyksessä. Kummassakin tapauksessa syntyy aukko ihmisen fyysis-eetteriseen kokonaisuuteen, minkä seurauksena saattaa ilmetä jokin yleistyneistä aikamme sairauksista, vaikkapa syöpä.

Tätä taustaa vasten ihmisen kokonaisuus parantamisessa laajenee yhä selvemmin ihmisen olemuksen ulkopuolelle kohdistumaan myös luonnon fyysis-eetteristen energioiden tarvikevarastoihin. Niille aiheuttamiamme tuhoja ja vaurioita peilaamme omassa olemuksessamme. Niinpä parantamisen pitäisi mielestäni kohdistua yhtä lailla ihmiseen ja luontoon. Yksinomaan ihmiseen kohdistuvana se jää kaikesta suuremmoisesta edistymisestään huolimatta eräällä tavalla oireiden hoitamiseksi.

En tiedä, olisiko tässä kysymys enää lääketieteen ehkä perinteiseksi katsottavan toiminta-alueen laajentamisesta, vaiko yhteistyöstä jonkin muun tieteenalan — tai tieteenalojen — kanssa. Lääketieteellä olisi kuitenkin kaikkein suurimmat mahdollisuudet vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. Ilman sitä kautta syntyneitä paineita ei kyetä saamaan aikaan luontoon kohdistuvia, sen tilannetta ratkaisevasti parantavia toimenpiteitä.

Ihmisen ja häntä ympäröivien energioiden vuorovaikutuksen lainalaisuuden tavoittaminen on varmaan edellistä etäisempää. Kuitenkin ihmiskunnan pyhänä pidetty kirjallisuus kertoo meitä ympäröivistä

todellisuuksista, niihin kuuluvista energioista ja organisoituneesta elämästä ja kaiken tuon vuorovaikutuksesta ihmisen kanssa. Eri kulttuureissa näistä tapahtumista kerrotaan omilla ilmaisuilta, mutta kertomusten perusta eli lainalaisuus on kuitenkin sama.

Vanhoista pyhinä pidetyistä kirjoituksista mm. Raamattu kertoo tarkoittamistani tapahtumista ja lainalaisuuksista elävällä ja suorakaisella tavalla. Esimerkiksi kuningas Saulin ja paimenpoika Daavidin välinen ihmissuhde on kertomus raadollisista ihmisistä ja siitä, kuinka hyvä ja paha vellovat ihmisessä energioina ja olentoina, ja paha aktiivisempänä perii lopulta voiton.

Tuon kaltaista viisautta tämän päivän tutkijat eivät arvosta todellisuudeksi. Niinpä kertomusten tapahtumat arvioidaan uskonvaraisesti ja katsotaan mahdollisiksi ja tosiksi — mutta vain raamatulliseen aikaan kuuluviksi. Näin ei kuitenkaan ole, sillä ne perustuvat lainalaisuuksiin, joita ihmisen toimesta ei voida muuttaa eikä mitätöidä. Ne toimivat meidän ajassamme samalla tavalla kuin raamatullisena aikana. Uskomisen sijasta niiden vakava tutkiminen tieteiden yhteisvoimin auttaisi osaltaan ymmärtämään tuota vaikeasti lähestyttävää todellisuutta.

Aikaisemmin mainitsin, että ympäröivistä energioista ihmisen erottava suojaus on ohentunut, joten vuorovaikutukset sinne ja sieltä läpäisevät suojauksen usein hallitsemattomasti. Oman tuntumani mukaan tässä vilkastuneessa vuorovaikutuksessa negatiiviset, elämää

tuhoavat energiat ilmentymineen ovat vahvasti lisääntyneet. Ne ovat myös aktiivisia, aina valmiita vaikuttamaan ihmiseen ja yleensä maanpäällisen elämän meenoon. Positiiviset, elämää rakentavat energiat ilmentymineen pysyttelevät sen sijaan taustalla. Se kuuluu niiden perusolemukseen.

Vuorovaikutuksen lainalaisuuden mukaisesti ihminen omilla pyrkimyksillään vahvistaa itseään ympäröivissä energioissa joko positiivisia, elämää rakentavia tai negatiivisia, elämää tuhoavia energioita. Elämänsenteensa mukaisesti hän siten tuottaa ja lähettää — tietien tai tietämättään — sinne myös omia tunne-energioita, jotka sitten palautuvat suurempina takaisin muodossa tai toisessa. Suurempina, mutta saman luonteisina — viha vihana, rakkaus rakkautena.

Ja vielä: positiivinen elämänsenne kehittää myös suojaavaa energiaa tuhoavia vaikutuksia torjumaan. Sen käytäntöön soveltaminen ei kuitenkaan ole helppoa, koska negatiiviset energiat ja vaikutukset ovat aina valmiina ohjelmoimaan ihmistä. Helppoa ei silloin ole muistaa, että positiiviset energiat ilmentymineen ovat sittenkin olemassa, ja — pyydetessä — aina valmiita auttamaan.

Esitelmä Kuopiossa 1.—2.6.1990 pidetyssä seminaarissa LAAJENNETTU IHMISKUVA JA PARANTAMINEN

KASVATUKSEN IHMISKUVA

Ihmisen kehityksessä ovat omat lainalaisuutensa. Ne eivät pääse kuitenkaan toteutumaan, jos ei tiettyjä ehtoja täytetä. Lapsen on saatava esimerkiksi sopivaa ravintoa, jotta kehitys toteutuisi. Ravinto ei aiheuta kehitystä, mutta olennaisesti tukee sitä, on sille välttämätöntä. Monet muutkin fysiikkaaliset ja fysiologiset ehdot vaikuttavat kehitykseen. En kuitenkaan halua tässä kiinnittää huomiota fysiologiseen kehitykseen, mahdollisesti siihen liittyviin ongelmiin tai sen merkitykseen kasvatukselle. Otan sisäisemmän näkökulman.

Kari E. Turunen
YTT
Jyväskylällä

Sisäinen näkökulma

Ihminen on oikeastaan leimallisesti — tosin fysiologisiin ehtoihin rajoittuen ja monesti niiden rajoittamana — sisäinen olento. Sisäinen elämä — laajasti käsittäen — on se, mitä me ihmisinä arvostamme, tai oikeastaan se, mitä me ihmisinä olemme. Ihminen on laji, jolle on tyyppillistä moniulotteinen sisäinen elämä. Olemme tietysti toiminnallisia, mutta toimintammekin tyydyttää lähinnä sisäisiä impulssejamme tai tarpeitamme.

Väljästi luonnehtien me ihmisinä tavoittelemme rikkasta elämää, ja se viime kädessä tarkoittaa rikkaita kokemuksia. Vaikkei sitä olisi ehkä tullut ajatelleeksi, ihminen pyrkii elämässään lähinnä tyydyttämään sisäistä elämäänsä. Ehkä toiset kehittyneemmin virikkein ja toimin kuin toiset. Se mitä ihminen pitää arvokkaana, kokemisen — ja siis myös tekemisen arvoisena — vaihtelee luonnollisesti henkilöstä toiseen, mutta käytännössä arvostukset omaksutaan paljolti yleisestä kulttuurista.

Myös sisäisen elämän kehitystä ohjaavat omat lainalaisuutensa niin kuin fysiologista ja fyysistä kehitystäänkin. Sisäistä puolta ihmisen kehityksestä — niin arkinen ilmiö kuin onkin — tunnetaan

vähäisemmin kuin fyysistä kehitystä. Tämä tiedon, ymmärryksen ja tunnistamisen puute on ollut kasvatuksen pullonkaula. Sisäisessä kehityksessä on monia tasoja. Voidaan puhua esimerkiksi monien inhimillisten kykyjen ja elämysten kehityksestä, psykodynaamista, sosiaalista tai kulttuurisesta kehityksestä.

Virike

Sisäisessä kehityksessä olennaista on kuitenkin se, että myös se tarvitsee ravintoa, oikeammin virikkeitä, kuten fyysisenkin kehon kehitys. Virike voi olla — niin kuin ravintokin — joko vain jotain, mitä ympäristössä sattuu olemaan tai sitten tarkoituksellisesti valittu. Varsinaisen ongelman on kuitenkin se, että me saatamme olla varsin yksimielisiä siitä, minkälaiseksi ihmisen tulee kehittyä fyysisesti, mutta me emme tiedä oikein tarkasti, minkälainen on sisäisesti kehittynyt ihminen.

Ns. susilapset tai kasperit — lähes olemattomissa tai vähäisissä ihmiskontakteissa kehittyneet lapset — ovat selvästi kehittymättömiä inhimillisten virikkeiden puutteessa. Ihmisyyys, ihmisen mahdollisuudet, eivät tavalta ole heissä toteutuneet. Vaikka näin ajattelemmekin, emme silti pysty kovin selkeästi sanomaan, miksi

ihmisen tulisi kehittyä: mitä on ihmisyyys, kehittynyt ihmisyyys. Tosin saman kulttuurin piirissä kasvaneina meillä on todennäköisesti -- tietoisesti ja tiedottomasti -- samantyyppisiä näkemyksiä siitä, mitä on olla "täysi ihminen".

Olennaista on kuitenkin se, että ihminen kasvaa ihmiseksi vain inhimillisten virikkeiden vaikutuksesta. Mitä vähemmän virikkeitä hänellä on tai mitä rajoittuneempia ne ovat, sitä kapeampi on ihmisen kokemusmahdollisuus ja suhde todellisuuteen. Toisaalta suorastaan hämmästyttävän monet asiat ovat virikkeitä. Esimerkiksi kirjainmerkit, liikennemerkit, kuvat, käytäytyminen, ilmeet, puhe, musiikki, uskonnollinen seremonia jne. eivät ole vain aistiärsyksiä, vaan ihmisen, riittävästi kehittyneen, sielunelämän, kokemuksen ja ajattelun, virikkeiksi kokemia.

Ihmisen maailma on merkityksillä ladattu. Ihminen vastaa niihin ymmärryksellä, kasvaessaan kehittyvällä ymmärryksellä. Kun ärsykkeet muuttuvat lapsen kasvaessa virikkeiksi, kehitys toteutuu.

Luonnolliset virikkeet

Suurin osa virikkeistä, joita lapsi kehittyessään saa, on varsin tahattomia. Voimme ainakin kuvitella, että josain vähemmän tiedostavassa menneisyydessä lapset vain pyöivät arkisessa elämässä mukana ilman kovia tietoisia kasvatusponnistuksia. Tällöinkin lapsedt saivat merkittävän määrän virikkeitä, joiden varassa heistä

kehittyi jonkinlaisia "täysiä ihmisiä".

Mutta koskaan lapset eivät ole olleet aina satunnaisen virikkeiden vastaanottajia, vaan vanhemmat ovat myös aina suhtautuneet lapsiin ja heidän käyttäytymiseensä jotenkin. Näin heitä on kasvatettu, ts. heihin on kohdistettu tarkoituksellisia toimenpiteitä tai ainakin reaktioita. Voi olla, että reaktiot ovat olleet joskus hyvinkin spontaaneja ja/tai perittyjä siinä mielessä, ettei niiden merkitystä, ainakaan kasvattavaa merkitystä ole pohdittu. Tällaista monenkirjavaa virikkeiden joukkoa, joka on peräisin ympäristön elämästä ja reaktioista, voi mielestäni kutsua luonnollisiksi virikkeiksi — myös satunnaisiksi virikkeiksi, jos niin halutaan.

Kun lapsi syntyy Suomeen, hän joutuu satunnaisen ja luonnollisten virikkeiden kohteeksi. Jos hän syntyy Iraniin tai Indonesian viidakkoon, hän joutuu toisenlaisten virikkeiden ääreen. Suurin osa näistä virikkeistä on varsin tahattomia ja esimerkiksi vanhempien säätelyn, tietoisien tahdon ulkopuolella. Vanhempien (tai muiden läheisten) omat reaktiot ja elämänmuoto toimivat virikkeistönä, ja se luo yleensä vähintään minimaalisen virikeperustan kehityä. Se voi luoda myös persoonaallisuutta vääristävän perustan, jos vanhemmat ovat esimerkiksi jollain tavoin itsensä tai toistensa kanssa pahoissa vaikeuksissa. Varsinkin psykodynaamikassa on yritetty selvittää tällaisia kokemusta vaurioittavia virikkeitä ja tekijöitä.

Minimaalisella virikeperustalla tarkoitan sitä, että lapsi ainakin oppii esimer-

kiksi puhumaan, koska kuulee kieltä käytettävän ympäristössä ja saa itse osallistua kommunikaatioon. Lapsi oppii tietysti paljon muutakin, esimerkiksi monia inhimilliseen elämään kuuluvia tunteita, joihin ns. susilapset eivät saa suhdetta.

Elävä elämä on näin aina merkittävä virikeperusta. Mutta varsinkin nykyaikana, jolloin mm. ihmisten liikkuminen ja tiedotusvälineet luovat hyvin rikkaan — meidän oloissa kuitenkin "luonnollisen" — viriketaustan. Tekninen elämänmuoto on kasvattaja, vaikkei sitä seläiseksi ole ehkä tarkoitettu. Arvot ja arvostukset siirtyvät sukupolvelta toiselle elämänmuodon myötä varsin huomaamatta. Nykyään on huomattu myös korostaa lasten toivepiirin merkitystä kasvattavana tekijänä.

Olen halunnut korostaa, että ehkä sittenkin suurin osa kasvatuksesta on tahatonta ja jopa tiedotonta elämän ja elämänmuodon jatkuvuutta. Kulttuuri ja perinne jatkuvat ja kasvattavat, silloinkin kun sitä ei tulla ajatelleeksi kaikessa laajuudessa. Tämä on hyvä ottaa huomioon jatkossa, kun esitelen eräitä tarkoituksellisen kasvatuksen muotoja.

Harkittu kasvatusta

Jo ainakin muinaisen kreikkalaisen kulttuurin ajoista lähtien kasvatukseen on suhtauduttu myös tietoisesti. Voi nähdä ihmiskunnan tietoisuuden kasvaneen tässä suhteessa siten, että yhä enemmän suhtaudutaan ajatellen ja pohtien tähänkin asiaan ja toimintaan. Mm. vanhemmat miettivät yhä

enemmän kasvatusta ja ovat myös siitä ehkä enemmän huolestuneita kuin menneinä aikoina.

Itse asiassa voi väittää, että kasvatusta on noussut todella monipuolisesti tiedotetuksi ongelmaksi vasta viime vuosisadalla ja erityisesti tällä vuosisadalla. Näin voi väittää ainakin siksi, että kasvatukseen heränneeseen haasteeseen on pyritty vastaamaan hyvin erilaisista näkökulmista käsin. On syntynyt sekä kansankasvatusta (esim. kansansivistys ja kansakoulu) että monia kokeiluvia vaihtoehtoisia kasvatustoiteita ja -laitoksia.

Kasvatusta harjoitetaan itse asiassa nykyaikaisessa yhteiskunnassa todella laajamittaisesti mitä erilaisempien instituutioiden toimesta, kohdistuen kaikkii ikäryhmiin. Tosin on ehkä niin, että näissä suunnitelluissakin instituutioissa kasvatuksesta yhä edelleen huomattava osa toteutuu tahattomasti, ympäristön ei-valittujen virikkeiden vaikutuksesta ja kasvattajien sekä henkilökohtaisiin reaktioihin että perinteisiin tottumuksiin perustuen. Aina-kaan lapset itse eivät ole valinneet suurtakaan osaa virikkeistöstä, mutta eivät kasvattajakaan. Kuitenkin varsinkin opetustoiminta — joka on laskettava osaksi kasvatusta — on erittäin moni-ilmeistä ja laajaa.

Kasvatusta on siis toimintaa, jossa kasvatettava joutuu joko tietoisesti valittujen tai tahattomien virikkeiden kohteeksi. Puhtaasti satunnaisilla virikkeillä ei ole useinkaan merkitystä, vaan systemaattisesti toistuvilla virikkeillä, olivatpa ne sitten valittuja tai tahattomia. Kasvatusta käsitetään kapeasti usein vain niiksi virikkeiksi,

jotka on tarkoituksellisesti pyritty saamaan aikaan (esim. koululaitos ja opetussisällöt). Näitä virikkeitä pyritään usein valmistamaan erilaisista ihmis- ja kasvatuskäsitysten pohjalta.

On kuitenkin syytä uudelleen korostaa, että on ilmeistä, että useimmissa kasvatustoiteissa ja pedagogisissa järjestelmissä — usein niiden sisällä, mutta varsinkin liepeillä — vaikuttavat elämänmuodon ja muun ympäristön tahattomat virikkeet. Esimerkiksi yhteiskunnan arvot ja arvostukset, elämänmuoto ja tottumukset ovat käytännössä lähes sivuuttamatonta ja ylittämätöntä virikkeistöä. Viime kädessä siis yhteiskunta on kasvattaja. Tämä nostaa esiin laajemman kysymyksen kasvatuksen yhteiskunnallisesta vastuusta. Seuraavassa kuitenkin pyrin kuvaamaan lähinnä vain eräitä kasvatustoiteita ja -näkökantoja, joissa heijastuu sekä erilaisia ihmiskuvia että kasvatuskäsityksiä.

Valistus, opetus ja koulutus

Eurooppalaisessa kulttuurihistoriassa valistuksella on merkittävä sija. Ranskassa 1700-luvulla alkanut järjen heräämien on tullut vähän kerrassaan koko eurooppalaisen kulttuurin ja kasvatuksenkin ominaisuudeksi. Valistukseen liittyvät läheisesti sellaiset käsitteet kuten järki, kriittisyys ja tieto. Ehkä myös sellaiset käsitteet kuten riippumattomuus, epäautoritatiivisuus ja vapaus.

Valistus kytkeytyi usein myös heräävään luonnontieteeseen ja sen kehittämään erityiseen kriittisyyden

muotoon, mistä seurasi, että valistus sai monesti materialistisen perussävyä ja se oli usein uskonnon vastaista. Voi jopa puhua jonkinlaisesta luonnontieteellisen materialismin mukaisesta "uskontunnustuksesta", mikä kapeimmillaan liittyi valistukseen. Näin se saattoi olla hengeltään tältä osin autoritatiivistakin, nimittäin "oikean tiedon" aktoriteettiä.

Valistuksen käsitettä on tietysti käytetty monessa mielessä, mutta kapeimmillaan se on tarkoittanut järjen käyttöä ja tiedon arvostamista, ja niitäkin lähinnä voimistuvien luonnontieteiden esikuvan mukaan. Se on ollut jossain määrin sivistysidean vastaista (huolimatta käsitteestä yleissivistys, joka ehkä oikeammin kuuluisi "yleisvalistus"), joka oli kulttuurista ja henkistä harrastusta korostavaa. Snellmanilaiseen kansansivistykseen kuului olennaisena osana hengen käsite, mikä oli hegeliläistä perintöä Snellmanin ajattelussa. Luonnontieteellinen valistus vierasti kaikkea tällaista puhetta ja tietoa, joka ei ollut jotenkin aistihavainnollista, erityisesti näköhavainnollista.

Vaikka sivistyksen ideallit olivat johtamassa kasvatusta aluksi, voi kai sanoa, että koululaitoksessa voittivat lopulta varsinkin ahtaat valistuksen ideat. Kun koulutus on kytketty kiinteästi talouselämään ja kansainvälisen kilpailukykyyn ylläpitämiseen, koulutus on saanut hyvin teknokraattisen yleisilmeen. Olen todennut, että kasvatusta hallitsee hyvin voimakas yhteiskunnallinen tarkoituksellisuus, jossa lasten tulevaisuutta ajatellaan elinkeinoelämän näkökulmasta. Tietysti muutakin perinnettä — esimerkiksi

Henki, kulttuuri
ja sivistys

maan. Ja varsinkin lapset ovat hyvin alttiita elämyksille ja oppivat niiden kautta.

Psykodyna- miikka

Maailmankatsomuksen ja ihmiskäsityksen näkökulmasta psykodynaamisesti ymmärtävää pedagogiikkaa voidaan tietysti harjoittaa monin tavoin. Ahtaimmillaan psykodynaamikka — varsinkin psykoanalyysi — tarkastelee ihmistä varsin materiaalisesta tai ainakin biologisesta näkökulmasta. Näin se voi torjua tai unohtaa ihmisen kulttuurisen puolen ja sen tärkeät ihmisen sielua prosessoivat tekijät. Toisaalta psykodynaamikasta ei pidä tulla myöskään

manipulaation ja vallankäytön välinettä, vaan pelkäämään ymmärtämisen väline, joka auttaa toteuttamaan kasvatuksen muita tavoitteita.

Juuri psykodynaamisen tietouden toivoisi leviävän kasvattajien keskuuteen, koska se auttaa ymmärtämään lasten reaktioita ja kehitystä siltä osin. Tässä suhteessa opettajien tietoisuus ei ole suinkaan kovin laajaa. Sen täytyisi tulevaisuudessa kuulua siihen kasvattajan ammattitaitoon, josta hän voi olla ylpeä ja joka tekee myös kasvatustyön omalta osaltaan — ja uudella tavalla — mielekkääksi.

Sielu ja kosmos

On myös psykologista ja psykologisoivaa ajattelua, joka ei ota huomioon varsinaista psykodynaamiikkaa, mutta korostaa muuten ihmisen sisäisen elämän merkitystä ja moniulotteisuutta. Tällöin korostetaan mm. aistimusten, tunteiden ja elämysten merkitystä lapsen kehityksessä ja myös nimenomaan lapsen tavassa oppia asioita. Myös suomalaisessa vanhemmassa pedagogisessa ajattelussa oli varsin hienoviritteistä psykologiaa mukana.

Itse asiassa ei ole kovin kauan siitä, kun monet intellektuelleina tai tiedemiehinä itseään pitävät ihmiset alkoivat arasti vakuutella tunteiden olemassaolon todellisuudesta. Edelleen niiden merkitys saatetaan torjua maailmankatsomuksellisista asenteista johtuen — mutta myös henkilökohtaisista vaikeuksista johtuen, mikä paradoksaalisesti todistaa niiden väkevästä olemassaolosta.

Nykyään on paljon herättänyt keskustelua ns. steinerpedagogiikka. Ehkä sen piirissä on selkeimmin korostettu mielikuvien, elämysten ja tunteiden merkitystä. Se voi monesta itseään nykyaikaisena pitävästä ja kovaan rationalismiin totuneesta ihmisestä tuntua liioittelultakin, vaikka steinerpedagogiikka itse asiassa tavoittelee näin selkeää ja kirkasta rationaalista ajattelua. Mielikuvat ja elämykset tekevät lapselle selvästi hyvää ja monesti ne terapoivat lapsen jo mahdollisesti vaurioitunutta sielunelämää. Monet steinerpedagogiikan korostamat asiat ovatkin tulleet taas muotiin, esimerkiksi vaikka vanhat ja usein kätkeytyneet syvälliset sadut.

Steinerpedagogiikan puutteita on ollut ehkä se, ettei se aina ole seurannut aikaansa. Tämä näkyy mm. siinä, että sen piirissä on usein suhtauduttu hyvin torjuvasti psykodynaamiseen ajatteluun. Tälle asenteelle on niin proosallinen selitys, että pedagogiikan perustajan, Rudolf Steinerein persoonassa oli omat puutteen- ja estymänsä, josta syystä hän ei voinut sietää sellaista itsetuntemusta, jota nousemassa oleva psykodynaamiikka edusti. Näin hänen kannattajansakin torjuvat sen, joskus yhtä raivokkaasti kuin Steiner itse.

Steinerpedagogiikassa on kuitenkin aivan ilmeisesti oivallettu jotain sekä lapsen kokemuksesta että kehityksestä. Tosin se ei ole oikeastaan vain sielullinen näkemys ihmiseen, vaan ennemmin henkinen tai jopa kosminen. Siinä ihminen nähdään henkis-kosmisena olentona ja kasvatusta perustellaan sellaisten ihmi-

sen eri olemuspuolten kehityksellä, jotka eivät ole aistein havaittavia, ts. ne ovat yliaistisia. Näin steinerpedagogiikan näkemys on lopulta kosminen, vähintäänkin henkinen.

Yliaistisuuden vetoamista on tietysti monen sellaisen henkilön vaikea sulattaa, joka perustaa maailmankatsomuksensa ja uskonsa pelkkään näköhavainnolliseen kokemuseräisyyteen. Tosin ihmiset saattavat perusteettomasti toivoa, että maailma olisi vain sitä, mitä aistit, erityisesti inhimillinen näköaisti, ilmentää. Todettakoon, että ihmisen puhuessa oikeudesta, totuudesta, arvoista, kulttuurista, taiteesta, tunteesta, valtiosta jne. ihminen joka tapauksessa puhuu osaksi aina ei-aistittavista, vaikkei nyt välttämättä aivan kosmisista suureista.

Eksistenssi ja situaatio

On olemassa myös pedagogista ajattelua ja ennen kaikkea toimintaa, joka lähtee kasvatettavien eksistentialisesta tilanteesta, elämän situtaatiosta. Suomesakin on puhuttu ns. Freirepedagogiikasta, Etelä-Amerikan suurkaupunkien slumeissa kehitetystä kasvatuksen muodosta, joka lähtee ihmisen, nuorten ja nuorten aikuisten elämäntilanteesta. On luonnollista, että pedagogiikka voi lähteä eri syistä, varsinkin aikuispedagogiikka, yksilön omista arkisista ongelmista ja ratkaisuna niihin. Jotain samaa sävyä on ollut myös aikoinaan ns. Montessoripedagogiikassa, joka kehitettiin puolestaan vastamaan varsinkin Rooman

köyhän väestön lasten kasvatustarpeisiin.

Eksistentiaalipedagogisia sävyjä on ollut monessakin pedagogisissa kokeiluissa. Esimerkiksi kansanopisto-liikkeen piirissä nousi esiin jokin aika sitten ns. projekti-opetus ja projektityöskentely. Tätä ideaa on toteutettu laajemminkin. Siinä opiskelijat opettajan johdolla tai avustamana perehtyvät johonkin — usein lähellä omaa elämänpiiriä olevaan — asiaan ja ongelmaan ja pyrkivät jopa tuomaan siihen jonkin ratkaisun. Tällainen työskentely — joka voi saada monia muotoja ja kohteita — on varmasti opettavaisista ja kasvattavaa laajemminkin kuin vain käsitellyn asian osalta.

Yhteisö ja demokratia

Kasvatuksessa yhteisöllä on suuri merkitys, ehkä suurempi kuin yleensä ajatellaan. Kasvatusyhteisöön kuuluvat niin kasvatettavat kuin kasvattajatkin, unohtamatta laajempaa kulttuuriyhteyttä ja -vaikutusta. Usein unohdetaan esimerkiksi toveripiiriin joskus hyvinkin ratkaiseva kasvattava merkitys.

Koska kasvatusyhteisö on tärkeä, voidaan luonnollisesti kiinnittää siihen erityistä huomiota. Jyväskylässä on venäläisen Makarenkon yhteisökasvatuksellisia ideoita kehitellyt erityisesti Kalevi Kaipio. Yhteiseen päätöksentekoon ja yhteiseen vastuuseen kehittyminen ovat tietenkin erityisen kasvatavia tekijöitä. Yleensäkin kun kasvatukseen liittyvistä seikoista tullaan tietoisemmaksi, on selvää, että

kasvatusyhteisöön, sen toimintaan ja tilaan kiinnitetään enemmän huomiota.

Yhteenveto

Edellä olen varsin viitteellisesti käsitellyt joitakin pedagogisia painotuksia. Ne eivät ole tietenkään toisensa poissulkevia, mutta osoittavat, kuitenkin että kasvatukselliset otteet voivat olla erilaisia, siitäkin huolimatta, että niistä voidaan löytää yhteisiäkin elementtejä. Esimerkiksi opetussuunnittelun voimat voivat olla eri järjestelmissä varsin yhteneväisiäkin. Myös monella muulla tavalla ne voivat olla toisiaan täydentäviä, koska niissä on aina omat osuvat oivalluksensa. Eroja niissä tosin on siinä näkemyksessä, miten ihminen kehittyy, mikä ihminen siis oikeastaan on ja minkälaisia virikkeitä hänen tulee näin saada. Näin lapsi voidaan kohdata pedagogisesti erilaisista asenteista käsin ja näin hän joutuu erilaisten virikkeiden kohteeksi. Kasvatus hoidetaan aina jostain ihmiskäsityksestä tai laajemmin maailmankatsomuksesta käsin.

Erityisopetuksen kesäkurssilla Jyväskylässä 8.—10.8.1990 pidetty esitelmä

ONKO MEITÄ LIIALTI VAI LIIAN VÄHÄN?

Elämän keskeinen tehtävä näyttää olevan elämän ylläpitäminen. Kullakin elämänmuodolla on lisääntymispansa, joka turvaa elämän jatkuvan pulppuamisen kuolleesta materiaasta. Lajit pyrkivät lisääntymään niin ripeästi kuin vain mahdollista, mutta ympäristö ei jaksaa ylläpitää kuin rajallisen määrän kutakin eliölajia. Ajoittaisia ylilyöntejä seuraavat joukkokärsimykset ja -kuolemat.

Raimo
Tuomainen

hall.kand.
KUOPIO

Lajilla kuin lajilla on luontainen tarve edistää olemassaolonsa jatkumista vastaisuudessaakin. Evoluution edetessä eliölajien edustajat ovat yksilöityneet yhä monimutkaisemmiksi ja erillisemmiksi, mutta erillisyys ei kehittyneimmilläkään lajeilla ole mennyt niin äärimmäiseksi, etteivät yksilöt olisi valmiita uhraamaan elinenergiaansa jälkeläispolven aikaansaamiseksi. Näin siitäkkin huolimatta, että kehittyneillä lajeilla uuden sukupolven elinkykyiseksi saataminen vaatii vanhemmilta pitkäkin huolenpitoa.

Ihmisen erilainen osa

Myös ihmiskunnan biologisesti määräytynyt tehtävä on lisääntyä ja jatkaa elämää niin pitkään kuin mahdollista. Ihminen kuitenkin on maapallon olennoista ainutlaatuinen tietoisuutensa ansiosta: tietoisuus suo ihmiselle mahdollisuuden säädellä omaa käyttäytymistään järjellisesti. Ihminen ei elä ainoastaan tässä hetkessä vaan ymmärtää, että on erilaisia mahdollisuuksia toimia ja niiden mukaisia eri tulevaisuudenkuvia. Suvunjatkamisen suhteenkin ihminen on tietoisten valintojen edessä. Hän voi joko pidentyä, ehkäistä tai antaa luonnon päättää. Sukupuolisesta kanssakäymisestä pidättäminen on perin raskasta, ja

Freudin ajoista lähtien sen on todettu olevan myös psyykeä haurastavaa.

Kautta aikain on ihminen pyrkinyt säätelemään jälkeläiskertymänsä suotaviin rajoihin. Tieteellinen kehitys on poppakonstien tilalle tuonut varsin menestyksellisiä keinoja hallita suvunjatkamista. Yleisen tiedontason kehitys on kasvattanut ymmärryksen, ettei elämisen laatu ole välttämättä suoraan verrannollinen lapsiluvun kanssa. Sekä yhteiskunnan että yksittäisen perheen kannalta on syntymisten määrä tietyissä rajoissa ihanteellisinta, ja rajat vaihtelevat aina aineellisten olojen ja ihanteiden muuttuessa. Ei ainoastaan liian runsas syntyvyys rasita yhteiskuntaa, vaan myös liian alhaisella väestönlisäyksellä on haitallisia vaikutuksia mm. kansantalouteen. Väestötieteessä puhutaan tasapainoisesta väestökehityksestä, jossa yhteiskunta uusiutuu tasaisesti. Sellaisella yhteiskunnalla on tietävästi parhaat edellytykset menestyä, jossa perheisiin syntyy keskimäärin kaksi ja puoli lasta.

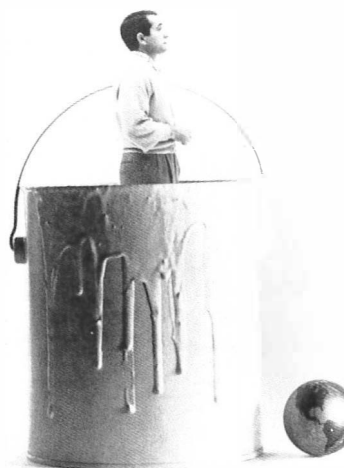
Ei tasapainoa väestökehityksessä

Harvoissa maapallon osissa voidaan puhua tasapainoisesta väestökehityksestä. Maailma voitaneen jakaa

karkeasti kahtia, kehitys- ja teollisuusmaihin. Kehitysmaissa ei perhesuunnittelu vielä likimainkaan ole kaiken kansan ulottuvilla ja ehkäisyä pidetään niissä paljolti eliittiturheiluna. Köyhillä mailla ei ole yksin edellytyksiä ravita ja kouluttaa nykyistä väestöään puhumatakaan jatkuvasti kasvavasta ihmismassasta, joka on tulosta kiivaasta kamppailusta elämän säilyttämiseksi tai tietämättömyyden aiheuttamista ennakkoluuloista. Kehitysmaiden korkea kuolleisuus johtaa myös korkeaan syntyvyyteen: varmuuden varalta hankitaan kookas perhe, jotta lapsista jäisi varmasti joku nelonen eloon.

Kehittyneissä maissa tilanne on mennyt toiseen äärimmäisyyteen. Hallitukset alkavat huolestua, kun syntyvyysluvut ovat jatkuvassa laskussa eikä ennen pitkää ole työikäisiä, jotka elättäisivät yhä kasvavat vanhusjoukot. Kehitysmaissa on tosin esitetty, ettei teollisuusmaiden väen väheneminen olisi pahitteeksi, koska teollisuusmaan kansalainen kuluttaa maapallon resursseja monin verroin enemmän kuin kehitysmaan asukas. Kehittyneissä maissa on kasvettu yltäkylläisyyteen. Kotoisen lemmikin muonaan ja hoivaan uhrataan enemmän varoja, kuin millä kehitysmaan asukas joutuu elämään.

Nykypäivinä vallitseva lopunajan tunnelma, pelko ja pessimismi ovat monelle osoittautuneet tehokkaaksi lastenhankintahalun laimauttajaksi. Koska ihminen kuitenkin pian tuhoaa itsensä, ei ole mieltä hankkia lasta kärsimään kärsivään maailmaan. Harvinaisuudestaan huolimatta ilmiö on

oireellinen (ja lisääntymässä). On vaikea arvata, pyritäänkö tilannearviolla rationalisoimaan pettymyksiä ihmisuhteissa vai onko se halua päästä helpolla. Vakuutuneisuus katastrofin välittömästä vääjäämättömyydestä tuntuu oudolta. Tällaisissa ajatuksissa elävä perhepiiri ei ole onnistunut lapsen kasvualusta. Jos ihmiskunnalla vielä on mahdollisuuksia pitkittää elinkaartaan, sen kuuluu biologisen luontonsa nojalla käyttää tilaisuutta hyväksi. Siihen tarvitaan lapsia, uusia maailmanparantajia.

Jos teollistuneiden maiden ihmisillä ei riitä kiinnostusta lasten hankkimiseen, ei tulevaisuudessa työvoimatarvetta pystytäkään täyttämään. Automatisoinnin ja teknistymisen on arvioitu vähentävän ihmisten käyttämistä työprosesseissa, mutta nähtävästi ihmistyötä tarvitaan myöhemminkin — vain työn luonne muuttuu. On myös väläytelty ajatusta, että itse asiassa teknistymisen seurauksena työvoiman tarve vain kasvaa.

Suomen tulevaisuus

Todennäköisesti rikkaat maat ovat sangen halukkaita säilyttämään korkean elintasonsa, mikä onnistuu vain muuttoliikkeen voimalla. Kehitysmaissa on toimeentuloa väkeä yllin kyllin. Se on valmis vaihtamaan viheliäiset olonsa hiemankin parempiin. Suomalaisittainkin kehitysyhteistyö voisi muuttaa muotoaan: sen sijaan että lastataan teknologiaa Tansaniaan, kiidätetäänkin tansanialaisia paikkaamaan Suomen työvoimatarvetta.

Näkymä voi olla hämmentävä. Jyrkän ulkomaalaislainsäädännön ansiosta suomalaisten rotuhygienia on näihin aikoihin asti ollut kansainvälistä huippuluokkaa. Tummanpuhuvien lähimmäisten ilmestyminen naapurustoon voi monin paikoin koetella perisuomalaisten kansallistunnetta ja rotutietoisuutta. Suomalaisilla voi olla edessään koulu, jota ei koettelumuksitta käytäne kuten Englannin esimerkki antaa aavistaa. Rotujen väliset ennakkoluulot hälventävät ehkä vasta muutaman sukupolven vaihduttua. Kukaties tummien ja keltaisten ottolasten ilmestyminen Suomeen on pioneiritointia, jolla pohjustetaan ansiokkaasti edessä olevaa mullistusta.

Tarvitaan rajojen murtajia

Ihmiskunta on yhäti pikemminkin abstraktio kuin todellinen yhteisö. Mielekkäät tahi mielivaltaiset rajat rikkovat ihmiskunnan kokonaisuuden, ja rajojen eri

puolilla majailee vihollisia tai vähintään kilpailijoita. Työvoiman liikkuvuus ja monikansallisen kanssakäymisen lisääntyminen lienevät omiaan kohentamaan ihmiskunnan yhteydentunnetta, joskin kriisien kautta.

Yhteyttä tarvitaan, sillä ihmisen toiminta omalla planeetallaan on jo sellaista, ettei syntyneitä ongelmia ratkota ilman kansainvälistä yhteistyötä. Räjähdysmäinen väestönkasvu aiheuttaa suuren uhkan ihmiskunnan ja luonnon hyvinvoinnille. Räjähdys ei teollisuusmaan asukkaalle ole todellisuutta mutta suurimmalle osalle ihmiskuntaa kylläkin.

Koulutuksen ja taloudellisen hyvinvoinnin turvaaminen vähentävät ennen pitkää lähes automaattisesti syntyvyyttä. Jotta se väestöräjähdyksen maissa saavutettaisiin, se merkitsisi täydellistä maapallon resursien uusjakoa. Se todennäköisesti vaatisi kehittyneissä maissa luopumista monesta hyvästä, joka on hankittu ylivoima-aseman turvin. Tuon toteutumiseksi olisi tarvis radikaalin ajattelutavan leviämiseen, jonka voimalla nykyiset kansainväliset vastakkainasettelut murrettaisiin.

Ihmiskunnan väestönkehityksen hillitsemisessä voi olla kyse ihmiskunnan suurimmasta kysymyksestä — elämästä ja kuolemasta. Ainakin siinä on kysymys monesta tuskasta, tragediasta ja kärsimyksestä. Voi olla, että ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan niin suuria uhrauksia puolin ja toisin, etteivät nykyiset taloudellisen itsekkyyden kaavaan kangistuneet valtiomiehet voi siihen suostua.

Jos toivoa sopii, toivo on uusien maailmanparantajien varassa.

KASVATUKSEN PÄÄMÄÄRÄT JA VÄLINEET

Järjestäjät: Suomen Kasvatusfilosofinen seura ry,
Ammattikasvatustahallinnon koulutuskeskus ja
Tampereen yliopiston filosofian laitos

Paikka: Tampere, Ammattikasvatustahallinnon koulu-
tuskuskeskus, Lapinniemenranta 12 A, 33180
Tampere

Aika: 19.—20.10.1990

Perjantai 19.10.

12.00—12.15 Tervehdyssanat
Johtaja Olli Rätty
Ammattikasvatustahallinnon koulutuskeskus

Seminaarin avaus
Professori Juhani Suortti
Suomen Kasvatusfilosofisen seuran puheen-
johtaja

12.15—13.15 Jatkuvan kasvatuksen metodi pedagogisten
päämäärien toteuttajana
Professori Raili Kauppi

13.15—14.15 Ihmiskäsitys kasvatuksellisen perustan
konkretisoijana
Apulaisprofessori (emer.) Lauri Rauhala

14.15—14.45 Kahvi

14.45—15.45 Kasvatus historiallisessa tilautiliossa
YTK Veli-Matti Värri

15.45—16.45 Viisaus ja kasvatus
Yliassistentti Jyrki Hilpelä

16.45—17.45 Autonomia kasvatuksen päämääränä
Assistentti Anja Heikkinen

18.00—19.00 Päivällinen

20.00 alk. Illanvietto

Lauantai 20.10.

- 9.00—10.00 Totaliteettiperiaate kasvatuksen päämäärien toteuttajana
Professori Juhani Suortti
- 10.00—11.00 Kasvatuksen etiikka ja päämäärät
vs. Apul. prof. Juha Varto
- 11.00—12.00 Sivistysliopiston mahdollisuudet
Lehtori Lauri Mehtonen
- 12.00—13.00 Lounas
- 13.00—14.00 Kasvatuksen päämäärien historiallinen konkretisaatio
YTL Kari Väyrynen
- 14.00—14.30 Päätöskeskustelu

Seminaarin osanottomaksu on 170 mk, opiskelijat 50 mk. Seminaariin ilmoittaudutaan maksamalla osanottomaksu Suomen Kasvatusfilosofinen seura ry:n tilille PSP 2017 208 lokakuun 12. päivään 1990 mennessä.

Seminaarin osanottajilla on mahdollisuus majoittua koulutuskeskuksen yhden hengen huoneisiin. Majoitus maksaa 120 mk/henkilö. Majoittuminen maksetaan samalla tilillepanokortilla kuin seminaari osanottomaksu. Seminaaripaikalla on mahdollisuus edulliseen aamiaiseen ja ruokailuihin. Lisätietoja seminaarista antaa Suomen Kasvatusfilosofisen seuran sihteeri Kauko Komulainen puh. 90/345 4625.

ÄÄNEN SYVÄN YMMÄRTÄMISEN JA KOKEMISEN KURSSI

Tavoitteena on löytää äänen avulla voimavaroja, tasapainoa ja kykyä rentoutua. Työskentelyvälineinä ovat oma ääni ja keho. Kurssi perustuu prof. Iégor Reznikoffin tutkimaan ja kehittämään tapaan käyttää ääntä. Kurssi sopii jokaiselle äänestä ja sen mahdollisuuksista kiinnostuneelle, muita taitoja tai valmiuksia ei tarvita.

Lisätietoja Kriittiseltä korkeakoululta puh. 642 977.

LIISA KIESI- LÄINEN: PÄIVÄKOTI KASVATUS- YHTEISÖNÄ

Saatavana
Kriittiseltä korkeakoululta
puh. 624 977
Hinta 80 mk

TEKO JA KULTTUURI

Prof. Reijo Wileniuksen juhla-kirja
toim. Esko Paakkola ja Kari E. Turunen

Kirjassa tarkastellaan usean kirjoittajan voimin suomalaista todellisuutta: ihmistä, kasvatusta, yhteiskuntaa ja luontoa. Kaikki nämä teemat ovat kiinnostaneet Reijo Wileniusta ja hän on aktiivisesti toiminut niiden hyväksi.

Kirjoittajina on mielenkiintoinen joukko vaikuttajia kulttuurin ja yhteiskunnan eri alueilta kirjailija Kalle Päätälösta kansanedustaja Osmo Soini-vaaraan.

Kirja on saatavana kirjakaupoista.

MONI-ILMEINEN RAKKAUS

SEXPO julkistaa valokuvakilpailun aiheena moni-ilmeinen rakkaus helluntaina 03.06.1991. Kilpailuaika päättyy 31.12.1990.

Kilpailun tavoitteena on kuvata koko rakkauksen kirjoa sen rosoista-kaan puolta tai intohimoa unohtamatta. Mielestämme rakkaus ei ole vain nuorten kauniiden menevien ja menestyvien juppien yksinoikeus vaan se kuuluu kaikille meille. Odotamme eroottisia kuvia nuorten, vanhusten, vammaisten, homojen, heterojen, transvestiittien, mustien, valkoisten... rakkaudesta.

Palkintolautakuntaan kuuluvat opettaja-terapeutti Brad Absetz, elokuvaohjaaja Eila Kaarresalo-Kasari, valokuvaaja Paula Kukkonen, toiminnaohjaaja Maarit Miettinen ja apulaisprofessori Kai Sievers.

Kolme parasta kuvaa palkitaan 2000 markan palkinnolla. Lunastetuista töistä maksetaan 200 markkaa. Kuvista järjestään vuonna 1991 näyttely, sekä mahdollisesti julkaistaan kirja.

Tiedustelut:
Seksuaalipoliittinen
yhdistys SEXPO ry.
Nilsiäkatu 11—13 F
00510 Helsinki
puh. 773 2358